

TAMPERE.
FINLAND

TAMPEREEN KAUPUNKIPUULINJAUS 2020

ISBN-numero: 978-952-371-001-6 (painettu)

Kaupunkipuulinjaus 2020

Tampereen kaupunki. Kaupunkiympäristön palvelualueen julkaisu 3/2020

Painettu ISSN 2489-3668

ISBN-numero: 978-952-371-002-3 (verkkojulkaisu)

Kaupunkipuulinjaus 2020

Tampereen kaupunki. Kaupunkiympäristön palvelualueen julkaisu 3/2020

Verkkojulkaisu ISSN 2489-7965

Kannen kuva: Hämeenpuisto: Jussi Pennanen / Tampere Taivaalta

Takakannen kuva: Litukanpuisto: Tampereen kaupunki

Paino: Grano Oy 2020

SISÄLLYSLUETTELO

Johdanto	5
Kaupunkipuulinjauksen valmistelu	8
Tampereen kaupunkipuuston historia, nykytila ja tulevaisuuden haasteet	11
OSALINJAUS 1: Puutietämyksen lisääminen	19
OSALINJAUS 2: Puiden rooli ilmastomuutoksessa ja ympäristön tilassa	23
OSALINJAUS 3: Puut kulttuuriympäristössä ja kaupunkikuvassa	27
OSALINJAUS 4: Puut ja luonnon monimuotoisuus	31
OSALINJAUS 5: Puulajivalikoima	37
OSALINJAUS 6: Puut ja suunnittelu	41
OSALINJAUS 7: Puut ja rakentaminen	47
OSALINJAUS 8: Puiden hoito	51
OSALINJAUS 9: Puut ja lupakäytännöt	55
OSALINJAUS 10: Puuomaisuuden hallinta	59
Kirjallisuus	62

Nottbeckinpuisto
kuva: Tomi Kumpulainen

JOHDANTO

Puut ovat kaupunkiympäristön rikkaus sekä vahva esteettinen ja ekologinen elementti. Puiden hyvinvoinnin turvaaminen kuuluu meille kaikille, niin asukkaille, kaupungin eri palvelualueille, päättäjille kuin muille kaupungissa toimiville.

Tampereen kaupunkipuulinjaus on kaupungin yhteinen tahtotila, jonka päätavoitteina ovat puutietämyksen lisääminen, puiden hyvinvoinnin ja niiden tuottamien ekosysteemipalvelujen turvaaminen sekä Tampereen puulajiston monipuolistaminen. Linjauksella Tampere määrittää ja julkistaa kaupunkipuita koskevat periaatteensa ja toimintatapansa.

Kaupunkipuulinjauksella selkiytetään kaupunkipuita koskevaa ja niiden ympäristössä tapahtuvaa toimintaa ja tunnistetaan sekä vastuutetaan kaupunkipuihin liittyvät prosessit. Tässä linjauksessa esitetyt toimintatavat edistävät kaupunkipuita koskevaa yhteistyötä ja kaupunkipuiden huomioimista päätöksenteossa ja prosesseissa.

Kaupunkipuulinjauksessa puita on tarkasteltu ilmaston, kulttuurihistorian, kaupunkikuvan, monimuotoisuuden, puulajiston, suunnittelun, rakentamisen ja kunnossapidon sekä puuomaisuuden rahallisen arvon ja hyötyjen näkökulmista. Linjaus koostuu kymmenestä osalinjauksesta, joille on määritelty tavoitteet ja toimintatavat, joilla tavoitteet saavutetaan. Lisäksi on lyhyesti kuvattu toimintatavoilla saavutettavat hyödyt.

Kaupunkipuulinjaus koskee Tampereen kaupungin omistuksessa ja vastuulla olevia rakennetun ympäristön istutettuja ja yksittäisiä luontaisesti kasvaneita puita, eli katu- ja puistopuita. Kaupunkipuulinjaus ottaa kantaa myös kaupungin ja yksityisten omistuksessa olevien kiinteistöjen puiden käytön ja hoidon edistämiseen. Metsäalueilla kasvavat puut eivät sisälly linjaukseen.

Yhdyskuntalautakunta on hyväksynyt kaupunkipuulinjauksen ohjeellisena noudatettavaksi 22.12.2020

Mäntynranta
kuva: Tomi Kumpulainen

TAMPEREEN KAUPUNKIPUULINJAUKSEN TAVOITTEENA ON

- kaupunkipuiden erilaisten arvojen tunnistaminen
- tietämyksen lisääminen kaupunkipuista
- puiden hyvinvoinnin turvaaminen kaupunkiympäristössä
- kaupunkipuiden tuottamien ekosysteemipalvelujen turvaaminen
- kaupunkipuulajiston monipuolistaminen
- kaupunkilaisten ympäristön viihtyisyyden ja terveellisyysparantaminen

TAMPEREEN KAUPUNKIPUULINJAUS MUODOSTUU

10 OSALINJAUKSESTA:

1. Puutietämyksen lisääminen
2. Puiden rooli ilmastonmuutoksessa ja ympäristön tilassa
3. Puut kulttuuriympäristössä ja kaupunkikuvassa
4. Puut ja luonnon monimuotoisuus
5. Puulajivalikoima
6. Puut ja suunnittelu
7. Puut ja rakentaminen
8. Puiden hoito
9. Puut ja lupakäytännöt
10. Puuomaisuuden hallinta

TAMPEREEN KAUPUNKIPUULINJAUS KOSKEE

- kaupungin omistuksessa ja vastuulla olevia asemakaava-alueella sijaitsevia rakennetun ympäristön istutettuja ja yksittäisiä luontaisesti kasvaneita puita, eli katu- ja puistopuita
- kaupungin omistuksessa olevien kiinteistöjen puita
- yksityisten omistuksessa olevien kiinteistöjen puita.

Kaupunkipuulinjaus ei koske metsäalueilla kasvavia puita. Niiden hoitoa ja käsittelyä ohjataan Tampereen metsienhoidon toimintamallilla (Metsät 2030, ilmestyy 2021).

KAUPUNKIPUULINJAUKSEN VALMISTELU

Kaupunkipuulinjauksen laatimisesta on vastannut asiantuntijatyöryhmä, johon ovat kuuluneet:

- kiinteistöpäällikkö Teemu Alavenetmäki, tilaomaisuuden hallinta
- tutkija Riikka Elo, Tampereen luonnontieteellinen museo
- vuorovaikutussuunnittelija Eliisa Haanpää, kaupunkiympäristön suunnittelu
- yleiskaavapäällikkö Pia Hastio, yleiskaavoitus
- kaupunkikuva-arkkitehti Saana Karala, rakennusvalvonta
- puuasiantuntija Piritta Karu, Tampereen Infra Oy
- kaavoitusarkkitehti Mirkka Katajamäki, yleiskaavoitus
- vanhempi erikoissuunnittelija Mikko Kielo, katusuunnittelu
- vs. suunnittelupäällikkö Timo Koski, viheralueet ja hulevedet (työryhmän puheenjohtaja)
- museoamanuenssi Tomi Kumpulainen, Tampereen luonnontieteellinen museo
- rakennuttajahortonomi Teemu Kylmäkoski, Tampereen Infra Oy
- ympäristösuunnittelija Katri Laihosalo, ympäristönsuojelu
- ympäristösuunnittelija Jyrki Lehtimäki, viheralueet ja hulevedet
- tutkija Kirsi Luoto, Pirkanmaan maakuntamuseo
- viestintäsuunnittelija Tarja Nikupaavo-Oksanen, viestintäyksikkö
- liikenneinsinööri Katja Seimelä, liikennejärjestelmän suunnittelu
- hankekehityspäällikkö Minna Seppänen, Viiden tähden keskusta -kehitysohjelma
- ympäristöasiantuntija Antonia Sucksdorff-Selkämaa, asemakaavoitus
- metsäasiantuntija Heli Vuorilampi, Tampereen Infra Oy.

Kaupunkipuulinjauksen toimitustyön työryhmän ohjauksessa on tehnyt Hanna Tajakka Viher-Arkista.

Työryhmä kokoontui kuusi kertaa vuonna 2020: tammikuussa, maaliskuussa, huhtikuussa, kesäkuussa, syyskuussa ja lokakuussa. Lisäksi järjestettiin viisi erillistä työpalaveria kaupungin eri yksiköiden kesken. Kaupunkipuulinjaus esiteltiin kaupunkiympäristön palvelualueen (KAPA) johtoryhmässä kahdesti, marraskuussa 2019 ja lokakuussa 2020. Kaupunkipuulinjaus käsiteltiin ja hyväksyttiin yhdyskuntalautakunnassa (YLA) Joulukuussa 2020. Se vietiin tiedoksi myös Tampereen Infra Oy:n hallitukselle ja kaupunkikuvatoimikuntaan

Kaupunkilaisten mielipuita ja toiveita uusille puuistutuksille selvitettiin verkkokyselyn avulla touko - kesäkuussa 2020. Samaan aikaan oli käynnissä Instagram-kampanja, jossa kaupunki-

laisia kannustettiin julkaisemaan omia puukuviaan tunnisteella #tamperepuut. Tietoa kaupunkipuulinjauksen etenemisestä jaettiin muun muassa Tampereen kaupungin verkkosivuilla Kaupunkipuut-otsikon alla.

Kaupunkipuukyselyyn jätettiin yhteensä 1 406 karttamerkintää, joista vastaajien mielipuumerkintöjä oli 502 ja toiveita uusista puista 904. Kerääntynyt kyselyaineisto sisälsi useita erilaisia tarinoita kaupunkilaisille tärkeitä puista sekä niihin liittyvistä muistoista. Lisäksi kartalle merkattiin monia tarkkasilmäisiä havaintoja paikoista, jonne olisi hyvä istuttaa uusia kaupunkipuita. Kyselyn tuloksista julkaistiin erillinen kaupunkipuukyselyn raportti. Tiedot kyselyssä jätetyistä tärkeitä puista sekä toiveista uusiksi kaupunkipuiksi ovat paikkatietona Tampereen kaupungin suunnittelijoiden käytettävissä jatkosuunnittelua varten, jotta esimerkiksi toiveita uusista kaupunkipuista voidaan huomioida asuinalueiden sekä katu- ja viheralueiden suunnittelussa.

Linjaus päivitetään kokonaisuudessaan 10 vuoden välein. Kaupunkipuulinjauksen toteutumisen seurannasta vastaa viheralueet ja hulevedet -yksikkö (VIHU).

Hämeenpuisto promenaadi

Kuva: Reino Branthin (1956), Vapriikin kuva-arkisto

Tampereen kaupunkipuuston historia, nykytila ja tulevaisuuden haasteet

PROMENADEJA KÄVELYN EDISTÄMISEEN

Puuriveillä ja -kujanteilla on pitkä historia kaupunkiympäristön suunnittelussa niin maailmalla kuin Suomessakin. Tampereen kaupunki perustettiin vuonna 1779. Kaupungin istutusten esikuvina olivat kartanoiden puutarhat ja puistot. Hatanpään kartanolla keskusta-alueen eteläpuolella oli jo 1750–70-luvulla puistoistutuksia.

Tampere sai ensimmäiset yleiset istutuksensa säätyläisten aloitteesta. Hautausmaa sijaitsi kaukana silloisen kaupungin ulkopuolella. Vuonna 1813 kaupunkilaisia veloitettiin istutamaan koivuja hautausmaan tien varteen. Kaupunkilaiset eivät kuitenkaan olleet halukkaita istutustöihin, niinpä suutari Törnroos istutti puut. Kun Törnroosin istutukset eivät oikein menestyneet, kaupunginfysikus Mikko Bergbom otti puut hoitoonsa hyvällä menestyksellä. Säätyläiset halusivat perustaa myös yleisen kävelypaikan eli promenadin kirkon tontille. Apteekkari Tennberg istutti vuonna 1835 alueelle vaahteroita. Kului kuitenkin 20 vuotta ennen kuin kaupunginvanhimmat katsoivat ”promenadin” valmiiksi. Näin sai alkunsa Tampereen Kirkkopuisto, nykyiset Frenckellinpuisto, Kustaa III aukio, Vanhankirkonpuisto ja Vanhankirjastonpuisto.

HÄMEENPUISTO – ESPLANADI JA PALOKUJANNE

Kaupungin väkiluvun hiljalleen kasvaessa arkkitehti Johann Carl Ludwig Engel laati Turun palon jälkeen ehdotuksen Tampereen uudeksi asemakaavaksi vuonna 1830. Tässä kaavassa esitettiin ensimmäisen kerran Esplanadi eli nykyinen Hämeenpuisto 36 metrin levyisenä. Se suunniteltiin erottamaan vanhaa ja uutta kaupunkia ja estämään mahdollisten tulipalojen leviäminen. Engel esitti myös uuden kaupunginosan jaettavaksi puistoalueella kahtia. Engelin kaava loi perustan Tampereen keskustan puistoille.

Tampereella oli suuri tulipalo vuonna 1865, ja nopeasti tämän jälkeen arkkitehti Carl Albert Edelfelt laati uuden asemakaavan, jossa Esplanadi levennettiin 60 metriin, mikä on Hämeenpuiston nykyinenkin leveys. Hämeenpuisto ei ollut ainoa palokujanne, vaan vuoden 1868 asemakaavassa esitettiin uusia puistokatuja tulipalojen estämiseksi kasvavassa kaupungissa.

Kaupunginpuutarhuri Karl Johan Gauffin aloitti Hämeenpuiston puiden istuttamisen vuosina

1875–79. Hämeenkadun ja Satamakadun välille istutettiin lehmusta varsin tiheään kuuteen riviin 5–6 metrin välein. Keskellä oli 3–4 metriä leveä käytävä, sen molemmin puolin 2,5 metriä leveä nurmikaista, jossa oli yksi puurivi, tämän jälkeen 2,5 metriä leveät sivukäytävät ja niiden ulkopuolella leveät nurmikaistat, joissa kasvoi kaksi puuriviä.

Istutustöitä jatkoi uusi kaupunginpuutarhuri Onni Karsten vuonna 1897. Satamakadun ja Tiiliruukinkadun välille tuli lehmuksia ja Tiiliruukinkadun ja Pyhäjärvenkadun välille vaahteroita. Esplanadin eteläisimmät osat valmistuivat vuonna 1902. Puina oli lehmusta sekä vaahteraa ja istutusväli oli kasvanut 10–15 metriin. Hämeenpuiston puiden istutusta jatkettiin aina vuoteen 1909, jolloin puisto valmistui. Hämeenpuiston rakentamiseen ja istuttamiseen kului yli 30 vuotta. Pituudeksi tuli 1 288 metriä, ja puistokaista ajoratojen välissä oli 38 metriä.

Hämeenpuiston pohjoispään puusto uusittiin vuonna 1995 niin, että kadun reunaan istutettiin lehmusrivit ja puiston keskelle vaahterarivit. Yhä nykyäänkin Hämeenpuiston esplanadi yhdistää keskustan länsipuolella toisiinsa kaksi merkittävää kaupunkipuistoa Eteläpuiston ja Näsinpuiston. Se on Pohjoismaiden pisin yhtenäinen esplanadi.

KATUPUUISTUTUKSET LOIVAT TAMPEREEN ILMEEN

Katupuuiستutuksia jatkettiin 1900-luvun alkupuoliskolla, jolloin puurivistöt istutettiin muun muassa Hämeenkadulle, Satakunnankadulle, Koulukadulle, Kortelahdenkadulle, Sotkankadulle, Rongankadulle, Väinölänkadulle ja Tammelan puistokadulle. Yleensä katupuina käytettiin lehmuksia tai vaahteroita, mutta muitakin lajeja käytettiin. Esimerkiksi Mutkakadulle Petsamon kaupunginosaan istutettiin suomenpihlajia. Historiallisilla puistokaduilla puulajisto on säilynyt lehmus- ja vaahterapainotteisena tähän päivään saakka.

Katupuuiستutusten lisäksi monet puistot saivat puustoisien yleisilmeen. Frans Ludvig Caloniuksen vuoden 1886 Kytälän asemakaava vaikutti voimakkaasti Tampereen keskustan kaupunkikuvaan. Asemakaavassa muun muassa kaavoitettiin Tammerkosken itäranta puistoalueeksi sekä määriteltiin Hämeenkatu ja Rongankatu puistokaduiksi.

Näsinpuisto oli vuosisadan alkukymmenen suurin ja vaativin hanke. Puisto oli Onni Karstenin suunnittelema ja sitä rakennettiin Mustanlahden kallioille täytemaasta vuosina 1904–1909. Näsinpuisto on nykyäänkin kasvilajistoltaan yksi kaupungin monipuolisimmista puistoista. Pääpuulajina on vaahtera, lisäksi siellä kasvaa kuusia, pihtoja, koivuja ja poppeleita. Vuosisadan vaihteessa valmistuivat lisäksi Koskipuisto, Tuomiokirkonpuisto, Marianpuisto ja Pyynikin kirkkopuiston kunnostus.

Vasta vuoden 1932 asemakaavalaissa puistot saivat lakiin perustuvan aseman yhdessä katujen ja muiden yleisten alueiden kanssa. 1930-luvun laman aikaan puistoja rakennettiin ja ylläpidettiin osin työttömyystöinä. Katupuuiستutuksia tehtiin paljon Petsamon kaupunginosaan ja lisäksi merkittäviä istutuskohhteita olivat Kalevan puistotie, Hatanpään valtatie sekä Itsenäisyydenkatu.

SOTA-AJAN PERUNAMAISTA LÄHIÖRAKENTAMISEEN

Viinikanpuisto on eräänlainen esplanadi, jossa katujen välissä sijaitsee Nekalan ja Viinikan alueet yhdistävä leveä puistovyöhyke. Puistoon istutettiin ennen sotia neljä riviä lehmuksia ja niiden väliin jätettiin laaja nurmialue. Vuoden 1940ovat pakkaset tekivät tuhojaan puistossa ja suurin osa arimmista puista kuoli. Täydennysistutuksia päästiin tekemään vasta vuonna 1945 rauhan tultua. Kansalaissodan ja toisen maailmansodan aikana ja sen jälkeen puistojen rakentaminen oli pysähdyksissä. Puistoissa viljeltiin puiden lomassa perunaa sekä muita juureksia ja kaivettiin suojahautoja.

Sotien jälkeen puistojen rakentamisen painopiste siirtyi keskustasta esikaupunkialueille. Luonnonmukaisuutta painotettiin suunnittelussa enemmän. 40-luvun lopussa valmistuivat myös Sotkan-, Salhojan, ja Suvantokadun puuistutukset. Aikaisemmin yksityisten talonmistajien hoidossa olleet puistokadut, kuten Satakunnankatu, Kortelähdenkatu, Koulukatu, Tammelan puistokatu, Väinölänkatu ja Itsenäisyydenkatu, kunnostettiin ja otettiin kaupungin puistoyksikön hoitoon. Muita katupuistutuksia tehtiin Pispalan valtatielle, Hatanpään valtatielle, Koljon tielle ja Nekalantielle.

1960-luvun lopulla alkoi lähiörakentaminen. Huomattavaa uusissa metsälähiöissä oli viheralueiden suuri määrä suhteessa rakennettuun alueeseen. Haluttiin korostaa alueen luontoa ja ympäristöä. Olevaa puustoa ja pieniä metsiköitä jätettiin asuinrakennusten väliin.

80-luvulla puistorakentamisen painopiste siirtyi vanhojen puistojen perusparantamiseen. 90-luvulla puistot luokiteltiin valtakunnallisen viheralueiden hoitoluokituksen mukaan. Keskeisiksi tavoitteiksi muotoutuivat taloudelliset kunnossapitoratkaisut, luonnonmukaisuus sekä vuoropuhelu käyttäjien kanssa, mikä näkyi myös puiden hoidossa.

TAMPEREEN KAUPUNKIPUIDEN NYKYTILA

Tänä päivänä Tampereen kaupunkipuuston tukirankana ovat vanhat katu- ja puistopuuistutukset. Tampereen kaupunki haluaa korostaa katupuiden arvoa oleellisena osana kaupunkia. Arvoa nostaa muun muassa alueen ja puiden historia, laji ja alkuperä, ekologinen ja sosiaalinen merkitys, puurivien eheys sekä kunto. Vanhat puistokadut ovat rakentaneet kaupungin identiteettiä jo vuosikymmenien ajan, jolloin niiden ylläpitäminen eheinä ja terveisinä on kaupunkikuvan kannalta merkittävää.

Tampereella etenkin vanhojen puurivien uusiminen on toteutettu vaiheittain, mikä näkyy välillä puiden suurenakin kokoerona. Puurivien eheyteen on Tampereella panostettu ja ne ovat enimmäkseen eheitä tai lähes eheitä. Kaupungin tavoitteena on säilyttää katupuurivistöjä yhtenäisenä ja tarvittaessa uusia istutuksia ja peruskunnostaa niiden kasvualustoja elinvoimai-

suuden takaamiseksi. Katupuita istutetaan lisää, koska ne parantavat ilman laatua ja elävöittävät kaupunkikuvaa.

Tampereella istutetaan vuosittain noin 500 kaupunkipuuta. Tampereen Ratikka -hankkeen yhteydessä vuosina 2019–2020 pelkästään Hämeenkadulle on istutettu lähes sata uutta lehmusta. Tampereen Ratikka -hankkeessa on uusittu Hämeenkadun lisäksi Sammonkadun ja Teiskontien katupuuistutukset kokonaisuudessaan, yhteensä noin viisisataa puistolehmusta. Lisäksi kokonaan uusia kaupunkipuustutuksia on tehty satamäärin koko reitin varrelle. Puistolehmuksen lisäksi on istutettu vaahteraa, erilaisia pihlajia, rauduskoivua ja pylväshaapaa. Myös joitakin harvinaisempia lajeja on käytetty, kuten katsuraa ja hemlockia.

Lajistollisesti Tampereen kaupunkipuusto on melko yksipuolista. Esimerkiksi katualueilla valtaosa puustosta on lehmuksia ja ennen kaikkea puistolehmuksia. Käytetyistä puulajeista 66 prosenttia on lehmuksen (*Tilia*) eri lajeja, joista yli 90 prosenttia on puistolehmuksia (*Tilia x vulgaris*). Seuraavaksi eniten on vaahteroita (*Acer*), 19 prosenttia puulajeista ja kolmanneksi eniten koivuja (*Betula*), seitsemän prosenttia puulajeista. Havupuista eniten on kuusia (*Picea*), joita on kolme prosenttia kaikista puulajeista. Kuusista 82 prosenttia on serbiankuusia (*Picea omorika*). Tavoitteena onkin monipuolistaa sekä lajistoa että geneettistä perimää.

Ilmaston lämpenemisen myötä uusien lajien käyttö kaupunkiympäristössä mahdollistuu, kun myös eteläisempiä lajeja on mahdollista kokeilla katupuuistutuksissa nykyistä enemmän. Tässä tulee kuitenkin huomioida uusien lajien alttius erilaisille taudeille ja tuholaisille, jotka voivat myös lisääntyä ilmaston lämmitessä.

Puurekisteriin koottujen tietojen avulla puiden hoitoon ja kuntotutkimuksiin on tavoitteena saada lisää suunnitelmallisuutta. Rekisterin saaminen ajantasaiseksi kestää kuitenkin useita vuosia. Syyskuussa 2020 rekisterissä oli kirjattuna noin 85 000 puuta, joista löytyy vähintään puun sijaintitieto. Rekisteristä puuttuu vielä iso osa puista ja tarkempia ominaisuustietoja. Tarkemmat laji-, koko- ja kuntotiedot tarkentuvat noin 10 000 puun vuosivauhdilla. Tiedot on kerätty keskustan tärkeimmistä katu- ja puistoistutuksista.

Kaupunkipuut ovat monella tapaa merkityksellisiä kaupunkilaisille. Kaupunkipuulinjauksen laadinnan rinnalla kartoitettiin muun muassa kaikille avoimella karttakyselyllä ja sosiaalisen median kampanjalla kaupunkilaisille tärkeitä puita ja niihin liittyviä tarinoita.

TAMPEREEN KAUPUNKIPUUT NUMEROINA VUONNA 2020

- Rekisteröityjen kaupunkipuiden ¹⁾ määrä noin 85 000 kappaletta. Rekisteröintityö on kesken.
- Latvuspeittävyys ²⁾ kartassa esitettyjen osa-alueiden ³⁾ Google Maps -ilmakuvista i-Tree -ohjelmalla määritettynä: Alueella 1 (länsi) 30 %, alueella 2 (keskusta) 12 % ja alueella 3 (itä) 29 %.
- Latvuspeittävyys keskustan alueella ⁴⁾ on kaupungin maanpeittoaineistosta määritettynä: yleisillä viheralueilla 39%, katualueilla 13% ja kiinteistöjen alueilla 10%.
- Luonnonmuistomerkeistä 17 on puita tai puuryhmiä.
- Vanhimmat puut ovat Hatanpään kartanonpuiston Hattu ja Myssy -kuuset, ikää noin 250 vuotta.
- Pisin puu Lamminpään päiväkodin vieressä kasvava metsäkuusi, korkeus noin 35 metriä.
- Isoin puu Aleksanterin Kirkon edustalla kasvava euroopanlehtikuusi, halkaisija on 1,6 metriä, ympärys on 5,1 metriä ja korkeus on 26 metriä

¹⁾ Kaupunkipuu = yleisille alueille, kuten liikenneviheralueille, puistoihin sekä julkisten ja yksityisten kiinteistöjen ulkoalueille istutetut ja yksittäiset luontaisesti kasvaneet puut.

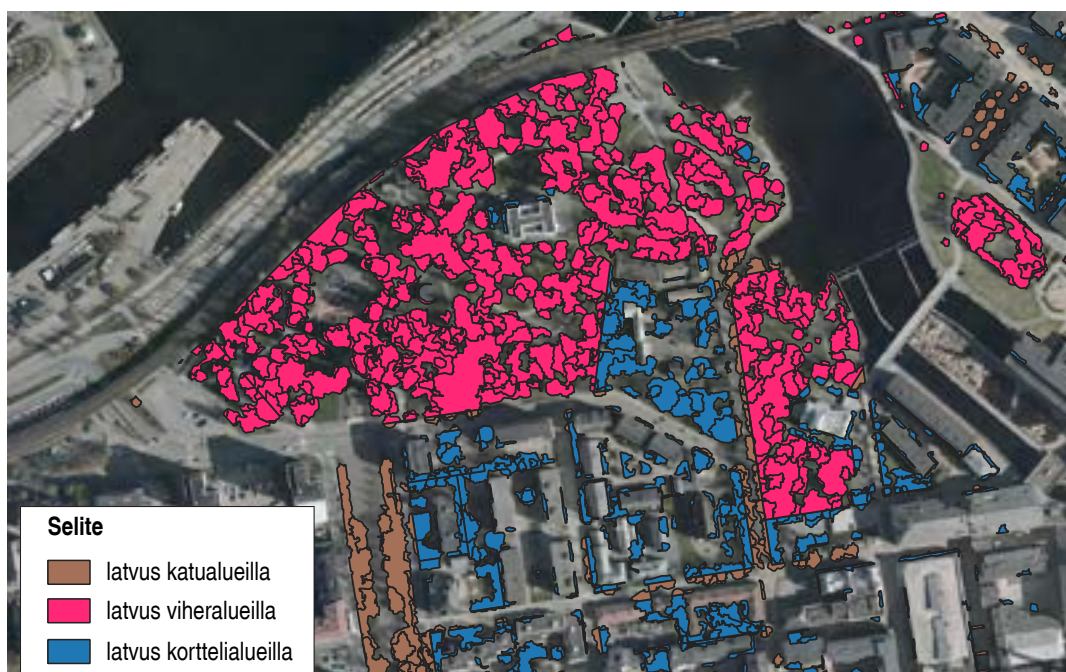
²⁾ Latvuspeittävyys = puuston latvuksen peittämä osa maapinta-alasta.

³⁾ Kartan osa-alueet = katso oheinen karttakuva seuraavalla sivulla.

⁴⁾ Keskustan alue = katso oheinen karttakuva seuraavalla sivulla, alue 2.

Karttaan merkityiltä kolmelta osa-alueelta on määritetty latvuspeittävyys vuonna 2020.

Ylempään karttaan merkityiltä keskustan alueelta (alue 2) on määritetty latvuspeittävyys erikseen yleisillä viheralueilla, katualueilla ja kiinteistöjen alueilla vuonna 2020. Yllä olevassa kuvassa näkyy esimerkialue keskustan asemakaavasta; latvuston jakautuminen viheralueen, katualueen ja kiinteistön kesken.

KAUPUNKIPUIDEN TULEVAISUUS

Tampereen tulevaisuuden kaupunkipuustoa halutaan kehittää niin, että se on alueellisesti kattava ja asukkaille tasapuolisesti saavutettava, monilajinen ja moni-ilmeinen. Lisäksi tavoitellaan puustoa, joka on ilmastonmuutokseen hyvin sopeutuva ja mahdollisia sään ääri-ilmiöitä sekä uusia tauteja ja tuholaisia kestävä.

Tällaisen lajiston löytämiseksi on käynnistetty puulajikokeet Mustilan Kotikunnas Säätiön kanssa. Hankkeen tarkoituksena on löytää uusia ilmastollisesti kestäviä puusukuja, -lajeja ja niiden alkuperiä monipuolistamaan ilmastollisesti muuttuvassa kaupunkiympäristössä käytettävää valikoimaa. Tampereen kaupunki ja Mustilan Kotikunnas Säätiö ovat yhdessä määrittäneet kokeiltavat lajit. Säätiö etsii kokemuksensa perusteella parhaan saatavilla olevan lisäysmateriaalin, ja kaupunki toteuttaa istutuksen yleisillä viheralueilla. Seuranta ja tutkimusta tehdään yhteistyössä.

Tulevaisuuden kaupunkipuustolla on myös tärkeä merkitys ekosysteemipalveluiden tuottajana. Kaupunkipuuston suunnittelua ja kunnossapitoa onkin tärkeä kehittää siten, että puiden ekosysteemipalveluiden tehokas toiminta varmistetaan. Muun muassa tämän vuoksi pyrkimyksenä on lisätä kaupunkipuiden määrää istuttamalla lisää puita puistoihin, katu- ja liikenneviheralueille sekä kiinteistöjen pihoihin.

EKOSYSTEEMIPALVELUT PÄHKINÄNKUORESSA

Ekosysteemipalvelut ovat luonnon ilmaiseksi tarjoamat, elämää ylläpitävät aineelliset ja aineettomat palvelut, jotka ovat korvaamattomia, ihmiselle välttämättömiä ja ihmisen hyvinvointia lisääviä. Ekosysteemipalvelut voidaan jakaa tuotantopalveluihin (esimerkiksi energia, makea vesi, ravinto), säätely- ja ylläpitopalveluihin (esimerkiksi ilmaston säätely, pölyttäminen, veden puhdistus, ravinteiden ja veden kierto, yhteyttäminen) ja kulttuuripalveluihin (esimerkiksi virkistys, koulutus ja kasvatus, kulttuuriperintö). Käsitettä käytetään muun muassa luonnon monimuotoisuuden taloudelliseen arvottamiseen. Kaupunkipuiden tarjoamia ekosysteemipalveluita ovat muun muassa hiilidioksidin ja pienhiukkasten sidonta, hapen tuotanto, ravinteiden kierrätys, hulevesien sidonta ja puhdistus, ravinnon ja suojan tuottaminen muille eliölajeille, luonnon kulttuuriperintö, virkistysellinen ja esteettinen ympäristö.

Lähteet

- Katupuiden merkitys kaupunkiympäristössä – Case Tampereen keskusta. Susanna Kukkamäki. 2016.
- Koskimaiseman puistot. Koskipuiston ja Kirjastonpuiston historiallinen selvitys. Julia Donner ja toimittanut Ranja Hautamäki. 2005.
- Tampereen puistot 125 v. Toimittanut Eila Siitarinen. 2000.
- Towards a common classification of ecosystem services, CICES-hankkeen verkkosivut.

Alaverstaanraitti
Kuva: Mikko Vares

OSALINJAUS 1:

Puutietämyksen lisääminen

Puut ovat rakennetun kaupunkiympäristön elävä erityisomaisuus, joka pitää ottaa huomioon kaikissa niiden ympäristössä tehtävissä toimenpiteissä puiden koko pitkän elämän ajan. Puut liittyvät erilaisiin luonnon prosesseihin, joilla on vaikutusta ihmisten ja luonnon hyvinvointiin sekä kaupunkirakenteen toimintaan. Tietoisuutta ja ymmärrystä näistä vaikutuksista ja puiden tuottamista hyödyistä on tarpeen lisätä, jotta turvataan hyvinvoivien puuistutusten säilyminen muuttuvassa kaupunkiympäristössä. Puiden parissa työskentelevien kaupungin asiantuntijoiden ja päättäjien lisäksi kaupunkipuutietämystä on tarpeen tarjota myös kaikille tamperelaisille, jotta ymmärrämme paremmin kaupunkipuiden merkityksen ja tarpeet

TAVOITTEET

Kaupunkipuita arvostetaan Tampereella. Puiden moninaiset arvot, kuten sosiaalinen, terveydellinen, taloudellinen, kaupunkikuvallinen, kulttuurihistoriallinen, puutarhataiteellinen, biologinen ja ekologinen merkitys tunnistetaan ja tunnustetaan. Kaupungin henkilöstö ja päättäjät ovat perillä puiden tuottamista ekosysteemipalveluista ja niiden merkityksestä ihmisten terveydelle ja ympäristön viihtyisyydelle.

Puiden hyvinvoinnin edellytykset ymmärretään kaupungin kaikilla palvelualueilla, päättäjien ja muiden toimijoiden keskuudessa. Arvostus näkyy panostuksena puihin. Tietämys kaupunkipuista ja niiden merkityksestä lisääntyy myös asukkaiden keskuudessa.

TOIMINTATAVAT

- Puita koskevaa päätöksentekoa ohjaavat lainsäädäntö ja kaupungin omat linjaukset ja ohjeet sekä asiantuntemus puista.
- Puita koskevia päätöksiä tehtäessä tiedostetaan päätösten vaikutukset puiden pitkäaikaiseen hyvinvointiin ja ekosysteemipalveluiden tuottamiseen.
- Kaupungin palvelualueiden sisällä ja välillä jaetaan eri ammattiryhmien kesken tietämystä puista, niiden ominaisuuksista, historiasta ja menestymisen elinehdoista puuosaamisen lisäämiseksi.
- Viestintä kaupunkipuista on avointa ja asiantuntemukseen perustuvaa, ja se suunnataan monipuolisesti eri kohderyhmille.

- Tuotetaan tiedotus- ja opetusmateriaalia kaupunkipuiden merkityksestä ja hoidosta päättäjien, kiinteistön omistajien sekä päiväkotien ja koulujen käyttöön.
- Kerrotaan viheralueilla puiden merkityksestä, arvosta ja hyödyistä esimerkiksi infokyltein (mm. maapuut, kannot, vanhat puut).
- Kannustetaan ja neuvotaan yksityisiä kiinteistönomistajia kaupunkipuuasioissa.
- Osallistetaan kaupunkilaiset monimuotoisen kaupunkipuuston toteuttamiseen luomalla käytännöt lahjoituspuiden istuttamiselle ja hoidolle sekä puiden adoptoinnille

HYÖDYT

- Kaupunkipuiden arvostuksen lisääntyminen.
- Kaupunkipuiden roolin vahvistuminen kaupunkikuvan toteuttajana.
- Asukkaiden sitoutuminen kaupunkipuiden hyvinvoinnin ja säilymisen edistämiseen.

LINJAUSTA OHJAAVAT SELVITYKSET JA OHJEET

- Tampereen kaupunkitilaohje (ilmestyy 2021)
- Puiden istutus ja kaato rakennetuilla tonteilla -ohje

KAUPUNKIPUITA KOSKEVAA PÄÄTÖKSENTEKOA OHJAAVA-LAINSÄÄDÄNTÖ

- Laki eräistä naapuruussuhteista 26/1920
- Laki kadun ja eräiden yleisten alueiden kunnossa- ja puhtaanapidosta 669/1978
- Luonnonsuojeluasetus 160/1997
- Luonnonsuojelulaki 1096/1996
- Maankäyttö- ja rakennusasetus 895/1999
- Maankäyttö- ja rakennuslaki 132/1999
- Muinaismuistolaki 295/1963
- Pelastuslaki 379/2011

”Tiedämmekö me kaikki puiden kanssa toimijat ja kaupunkilaiset kaupunkipuiden merkityksen? Emme varmasti tiedä.

Tutkimuksia tehdään maailman ja maanlaajuisesti jatkuvasti ja lisää tutkimusta tarvitaan. Ilman tutkimusten tuomaa totuutta emme voi perustella puiden tärkeyttä.

Kaupunkipuulinjauksen jatkotoimenpiteissä on syytä huolehtia laajasta tiedottamisesta ja toimenpide-ehdotusten jatkokehittämisestä ja jalkauttamisesta eri hankkeille. Puut ovat meidän kaikkien yhteistä omaisuutta ja niiden elinvoimaisuudesta ja puumäärään ja -lajien jatkuvuudesta on pidettävä kaupungissamme huolta.

Tässä kokonaisuudessa tieto ei lisää tuskaa vaan luo meille kaikille paremmat kaupunkiolosuhteet ja kaupunkielämisen puitteet.”

kaupunginpuutarhuri Timo Koski, viheralueet ja hulevedet

Atlaspuisto
Kuva: Mikko Vares

OSALINJAUS 2:

Puiden rooli ilmastonmuutoksessa ja ympäristön tilassa

Käynnissä oleva ihmiskunnan aiheuttama ilmastonmuutos aiheutuu lähinnä kasvihuonekaasujen, erityisesti hiilidioksidin määrän lisääntymisestä ilmakehässä. Yksi keino ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi on luonnollisten hiilinielujen kasvattaminen. Ilmastonmuutoksen mukanaan tuomat sään ääri-ilmiöt, kuten rankkasateet, myrskyt, kuivuus ja lämpösaarekeilmiö, ovat jo yleistyneet.

Puut vaikuttavat ympäristön laatuun monin tavoin. Puut parantavat ilmanlaatua sitomalla pienhiukkasia ja kaasumaisia ilmansaasteita, kuten otsonia, rikkidioksidia ja typen oksideja, lehtien pinoille ja ilmarakojen kautta lehtien sisään. Puut myös sitovat ja varastoivat hiilidioksidia.

Lisäksi puut auttavat hulevesien luonnonmukaisessa käsittelyssä. Niiden juuristo ylläpitää maan kuohkeutta, jolloin vesi imeytyy nopeammin maaperään. Puut käyttävät ravinteita, ja auttavat vähentämään ravinteiden huuhtoutumista hulevesien mukana vesistöön. Juuristo sitoo maata ja vähentää eroosiota veden virratessa. Juuriston ylläpitämä maan vilkas mikrobitoiminta auttaa osaltaan ravinteiden kierrossa. Puiden runsas vedenkäyttö auttaa vähentämään hulevesien määrää. Iso koivu saattaa käyttää 500–1500 litraa vettä kuumana kesäpäivänä¹. Yhden hehtaarin kokoisen viheralueen rahallinen arvo pelkästään hulevesien imeyttämisessä on lähes 300 000 euroa vuodessa².

TAVOITTEET

Rakennetun ympäristön hyväkuntoinen ja runsas kaupunkipuusto sitoo ja varastoi hiilidioksidia mahdollisimman tehokkaasti.

Osa hulevesistä käsitellään katu- ja viheralueilla sekä kiinteistöjen ulkoalueilla kasvavaa puustoa hyödyntäen.

Ilmastonmuutoksen aiheuttamia ääri-ilmiöitä lievennetään hyödyntämällä kaupunkipuustoa muun muassa varjostuksen, tuulensuojan ja suotuisan pienilmaston säätämisessä kaupunkiympäristössä.

¹ Puut ja monimuotoisuus -sivusto Puunhalaus kampanjan verkkosivuilla.

² Kaupunkivihreän ekosysteemipalveluille löytyy eurohintaa. Viher ympäristöliitto ry:n verkkosivut.

TOIMINTATAVAT

- Edistetään ja huolehditaan hiilensidonnan jatkumisesta istuttamalla vuosittain enemmän uusia puita kuin vanhoja poistuu.
- Varmistetaan, että kaupunkiympäristössä käytetään myös pitkäikäisiä puulajeja, jolloin hiili sitoutuu puustoon pidemmäksi aikaa.
- Edistetään hiilen varastointia jättämällä lahovikaisia, kuolevia ja kuolleita puita sekä kaadettujen puiden kantoja ja juuristoja paikkoihin, joissa niistä ei ole haittaa alueen käytölle, turvallisuudelle tai kunnossapidolle.
- Huomioidaan kaavoituksessa luonnonmukaisten hulevesirakenteiden ja järjestelmien edellyttämä tilantarve.
- Ohjataan hulevesiä kaupunkipuiden käyttöön suosimalla läpäiseviä päällysteitä, hulevesipainanteita, hulevesien imeytysrakenteita ja muita luonnonmukaisia hulevesiratkaisuja.
- Huomioidaan katu- ja viheralueiden sekä kiinteistöjen ulkoalueiden suunnittelussa puiden käyttö tuulensuoja- ja varjostusistutuksissa.

HYÖDYT

- Hiilen sidonnan ja varastoinnin tehostuminen.
- Edullisten hulevesiratkaisujen tuottaminen.
- Lämpösaarekkeiden haittavaikutusten hillitseminen.
- Rakennusten jäähdytys- ja lämmityskustannusten hillitseminen.

LINJAUSTA OHJAAVAT SELVITYKSET JA OHJEET

- Kestävä Tampere 2030 – kohti hiilineutraalia kaupunkia -linjaukset
- Tampereen kantakaupungin hulevesiohjelma

*"Kaupunkimme puut ovat meille kaikille tärkeä osa hyvinvointiamme. Vaikka taistelemme katu-
tujen varsien yksittäisten lehmusten säilyttämisestä tai ihailimme Hiedanrannan alueen jylhiä
tammia, kaupunkipuiden ilmastovaikutus on kuitenkin kollektiivin tuote. Kaupunkipuiden vaiku-
tukset varsinaiseen ilmaston lämpenemisen hidastamiseen hiilinieluinä toimimisen kautta ovat
jokseenkin pienet: puita on määrällisesti vähän. Sen sijaan "puukollektiivien", puistojen, merkitys
niin ilman laatuun kuin ilmastomuutokseen sopeutumisen on kaupungeissa huomattava: ne
sitovat pienhiukkasia, luovat varjoisia, viileitä alueita kuumenevissa kesissä ja ne sitovat rank-
kasateiden vesiä. Näitä vaikutuksia voisivat viherkatot ja -seinät vielä kasvattaa. Mutta ennen
kaikkea kaupunkipuut tuovat vehreyttä, mielihyvää ja rauhallisia keitaita, joiden varjossa voi
kuumina kesäpäivinä pohtia keinoja, mitä juuri minä voisin tehdä ilmaston muutoksen hillitse-
miseksi."*

Ympäristö- ja kehitysjohtaja Kari Kankaala, kestävä yhdyskunta

Hämeenpuisto promenaadi
Kuva: Mikko Vares

OSALINJAUS 3:

Puut kulttuuriympäristössä ja kaupunkikuvassa

Kaupunkipuilla on kulttuurihistoriallinen ja kaupunkikuvallinen merkitys muun muassa kaupungin tehokkaimpana vehreyttäjänä ja puistokujissa. Kaupunkipuut ilmentävät ja vahvistavat alueen identiteettiä ja korostavat kunkin alueen omaleimaisuutta. Samalla kaupunkipuut kertovat tarinaa kaupungin kehityksestä sekä kaupunkisuunnittelun periaatteista eri aikakausilla. Kaupunki koetaan kaikilla aisteilla, ja puut synnyttävät monipuolisia aistikokemuksia, kuten tuoksuja, äänimaisemia ja vuodenaikojen mukaan vaihtuvaa esteettisyyttä.

TAVOITTEET

Puut ovat osa Tampereen kaupunkikuvaa ja tamperelaisten asuinalueiden identiteettiä. Kaupunkipuut ilmentävät eri alueiden omaleimaisuutta. Tunnistetaan kaupunkikuvaan, alueiden ominaispiirteisiin ja kulttuuriympäristöihin kytkeytyvä puulajisto.

Kulttuurihistoriallinen ympäristö säilyy elävänä. Muun muassa vanhat ja uudet puistokadut, puukujanteet ja yhtenäiset puurivistöt ovat osa myös tulevaisuuden tamperelaista kaupunkikuvaa.

Tunnistetaan ja tunnustetaan kaupunkikuvallisesti ja kulttuurihistoriallisesti arvokkaiksi todettujen puiden ja tulevaisuuden mahtipuiden erityinen asema ja arvo. Näiden kohteiden suunnittelu, rakentaminen ja kunnossapito tehdään arvokkaiden puiden ehdoilla ja niin että kohteen arvokkaat ominaispiirteet säilyvät ja vahvistuvat.

Tampereen vihreä kaupunkikuva vahvistuu ja latvuspeittävyys lisääntyy. Latvuspeittävyys kuvaa puuston latvuksen peittämää osaa maapinta-alasta. Kaupunkipuiden määrä asukasta kohti säilyy ennallaan tai jopa kasvaa asukasmäärän kasvusta ja täydennysrakentamisesta huolimatta.

TOIMINTATAVAT

- Laaditaan kriteerit, joilla määritetään kaupunkikuvallisesti ja kulttuurihistoriallisesti arvokkaat puuyksilöt, puistokadut, puukujanteet ja -rivit sekä tulevaisuuden mahtipuut. Inventoidaan kaupunkipuut kriteerien perusteella. Kriteerit täyttävät puut merkitään puurekiste-

riin, Oskari-karttapalveluun ja suunnitelma-asiakirjoihin. Käytetään asemakaavamerkintöjä kaupunkikuvassa merkittävien säilytettävien ja istutettavien kaupunkipuiden ja puukujanteiden merkitsemiseksi.

- Maankäyttöhankkeita käynnistettäessä tarkistetaan ja huomioidaan kohteen puiden kulttuurihistoriallinen ja kaupunkikuvallinen arvo sekä suojelustatus.
- Kunnossapidetään suojeltuja ja muuten arvokkaiksi todettuja puuympäristöjä niiden kulttuurihistorialliset arvot säilyttävällä tavalla mahdollisimman pitkään. Muun muassa puistokatuja, puukujanteita- ja rivejä täydennysistutetaan suunnitelmallisesti niiden yhtenäisyyden ylläpitämiseksi.
- Tehdään uudistamissuunnitelmat ennakoivasti. Pitkäjänteisellä rahoitussuunnittelulla mahdollistetaan pitkien puistokatuja ja puukujanteiden uudistamisessa ja täydentämisessä tarvittavien riittävän suurien taimien ennakkovaraaminen.
- Arvioidaan kaupunkikuvallisesti ja historiallisesti merkittävien puistokatuja ja puukujanteiden uudistamisen luvanvaraisuus rakennusvalvonnan kokoon kutsuman katselmusryhmän kanssa. Puistokatuja ja puukujanteiden uusiminen suunnitellaan ja toteutetaan kuhunkin kohteeseen parhaiten soveltuvalla tavalla, moniarvoisesti, hyvin perustellen ja avoimesti tiedottaen. Merkittävässä puistokatuja ja puukujanteiden uudistamishankkeissa käytetään apuna vuorovaikutuksen ammattilaista.
- Puustoisuuden jatkuvuuden turvaamiseksi puiden ikäjakauma puistoissa on monipuolinen.
- Suunnitellaan lisää uusia puita vanhojen katujen saneerauskohteisiin ja uusille rakentuville alueille.
- Kaupungissa on myös kaupunkikuvallisesti arvokkaita puuttomia alueita. Puisto- ja katusuunnitelmien avoimiksi suunnitellut alueet ja näkymät säilytetään avoimina, eikä täydennysistutuksia tehdä niihin kohtiin.
- Vältetään historiallisten puistojen täydennysrakentamista.
- Selvitetään yleiskaavoituksessa mahdollisuutta asettaa latvuspeittävydelle tavoitteita. Määritetään seurantatavat ja -mittarit latvuspeittävyyden toteutumisen seurannalle.
- Ohjataan yleiskaavoituksella ekologisen verkoston puustoisuutta ja uusia puustoisia viherysteysteareita puistoverkoston välillä.

Hyödyt

- Arvokkaiden ja kulttuurihistoriallisten viheralueiden arvojen ja ominaispiirteiden säilyminen ja vahvistuminen.
- Kaupunkikuvan ja eri alueiden ominaispiirteiden, kuten tunnistettavuuden ja identiteetin säilyminen ja vahvistuminen.

- Kaupunkitilan jäsentäminen ja rajaaminen selkeämmin hahmotettavaksi ja tunnistettavaksi, muun muassa maamerkinä.
- Iihtyisän ympäristön tuottaminen asukkaille ja matkailijoille.
- Asukkaiden vahvempi sitoutuminen omaan lähiympäristöön ja paikallisidentiteetin vahvistuminen.

LINJAUSTA OHJAAVAT SELVITYKSET JA OHJEET

- Historiallisten puutarhojen suojele, hoito ja kunnostus (RT 99-11119)
- Museoviraston Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt
- Pirkanmaan maakunnallisesti arvokkaat rakennetut ympäristöt
- Tampereen kantakaupungin avoimet maisematilat
- Tampereen keskustan rakennettu kulttuuriympäristö 2012
- Tampereen vihreä keskusta – Keskustan viherverkko ja sen kehittäminen

“Kaupunkiympäristö rakennuksineen, pihoineen ja puistoineen kertoo kaupungin asukkaiden tarinaa. Tarinan keskiössä ovat kaupungissa eläneiden ihmisten toiveet, odotukset ja arjen haasteet, joita rakennettu ympäristö osaltaan kuvastaa. Kaupunkipuut ovat osa tätä kertomusta; ne ilmentävät kaupungin eri alueiden omaleimaisuutta ja identiteettiä.

Kaupunkipuulinjauksen tavoitteisiin on kirjattu pyrkimys tunnistaa ja suojella alueiden ominaispiirteisiin, kaupunkikuvaan ja kulttuuriympäristöihin kytkeytyvä puulajisto. Samalla halutaan säilyttää kulttuurihistoriallisesti arvokas ympäristö elävänä. Näin kaupungin tarinan halutaan jatkuvan, ja kaupunkipuiden olevan osa myös tulevaisuuden tamperelaisten kaupunkikuvaa.”

Tutkija Kirsi Luoto, Pirkanmaan maakuntamuseo

“Kaupunkikuvasta keskusteltaessa puhutaan useimmiten rakennusten muodostamasta ympäristöstä ja sen laatutekijöistä. Kaupunkikuvaa arvioidaan pääosin rakennusten kautta, mutta merkittävä osa rakennetun ympäristön arvosta muodostuu myös kaupunkiluonnosta. Kaupunkipuut ovat olennainen osa kaupunkikuvaa ja ehdoton viihtyisyyden tekijä rakennetussa ympäristössä. Puut rajaavat tilaa ja vahvistavat paikan henkeä. Tavoitteiden asettaminen esimerkiksi latvuspeittävyydelle takaa laadukkaan ja monimuotoisen kaupunkikuvan kehittymisen myös tulevaisuudessa.

Kaupunkikuva-arkkitehti Saana Karala, rakennusvalvonta

Näsinpuisto

Kuva: Mikko Vares

OSALINJAUS 4:

Puut ja luonnon monimuotoisuus

Luonnon monimuotoisuus on hälyttävästi heikentynyt viime vuosikymmeninä lähes kaikissa elinympäristöissä, eikä vähiten kaupungeissa. Rakennetuilla puistoilla ja niissä kasvavilla puilla on suuri merkitys runsaslukuisen eliölajiston elinympäristönä. Puiden olemassaolosta riippuu monen muun elion elämä. Puiden seuralaisia ovat muun muassa linnut, oravat, liito-oravat ja lepakot. Puiden rungolla ja latvustossa elää lukemattomia hyönteisiä sekä jäkäliä ja sammalia. Suuri osa meillä pesivästä lintulajeista on riippuvaisia hyönteislajistosta.

Monimuotoisuuden – erityisesti jalojen lehtipuiden ja vanhojen metsien lajiston – vähetessä kaupunkien ulkopuolella, voi moni laji saada turvapaikan monimuotoisesta kaupunkipuustosta. Varhain keväällä ja alkukesällä kukkivat puut ovat erityisen tärkeitä ravinnonlähteitä pölyttäjille. Puut erittävät juuristaan maahan myös monenlaisia hiiliyhdisteitä, joita sienet ja bakteerit käyttävät ravinnokseen. Monet puulajit elävät symbioosissa sienien kanssa ja muodostavat sienijuuria. Lisäksi kaupunkipuusto muodostaa tärkeän osan ekologista puustoista kulkuyhteysverkostoa.

TAVOITTEET

Monimuotoisuuden hyödyt ymmärretään. Kaupunkiympäristön eliölajisto monipuolistuu ja kaupunkiluonnon monimuotoisuus vahvistuu.

Tunnistetaan ja tunnustetaan puulajiston merkitys luonnon monimuotoisuuden ja ekosysteemipalveluiden kannalta. Puut toimivat tärkeänä osana ekologista viherkäytävää tiivistyvässä kaupunkiympäristössä. Rakennettua kaupunkiympäristöä ympäröivät metsät ja rakennetun ympäristön puusto linkittyvät toisiinsa ja tukevat toisiaan monimuotoisen lajiston elinympäristöinä.

Kaupunkipuusto on monimuotoinen. Tampereen viheralueilla kasvaa paljon pitkäikäisiä, monimuotoisuuden kannalta arvokkaita jaloja lehtipuita. Viheralueilla on vanhojen ja lahoavien kaupunkipuiden luomia monimuotoisuuden kannalta arvokkaita elinympäristöjä harvinaiselle ja uhanalaiselle eliöstölle. Lahopuujatkumo on turvattu lahopuusta riippuvaisten eliöiden elinympäristöiksi siihen soveltuvissa paikoissa.

Kaupunkipuustutuksista ei leviä vieraslajeja luontoon (katso lajit Vieraslajit.fi-verkkoportaalista).

TOIMINTATAVAT

- Edistetään lajiston monimuotoisuutta istuttamalla jaloja lehtipuita. Istutetaan pölyttäjien suosimia kukkivia puita, kuten raita, tuomi, leppä, haapa, vaahtera, pihlaja, hevoskastanja, hedelmäpuut ja metsälehmus.
- Suositaan marjoja, hedelmiä ja siemeniä tuottavia puulajeja, kuten pihlajia, kirsikoita ja (koriste)omenapuita.
- Edistetään viheralueiden puuston eri-ikäisyyttä säästämällä vanhoja puuyksilöitä. Istutetaan vanhojen puiden läheisyyteen riittävän ajoissa saamaa lajia olevia nuoria puita, jolloin eliölajistolla on mahdollisuus asettua uuteen elinympäristöön ennen vanhojen puiden poistamista. Mahdollisuuksien mukaan uusissa istutuksissa käytetään poistettavan puun jälkeläistäimiä, joilla varmistetaan poistettavan puuyksilön geneettinen jatkuvuus.
- Puistopuiden annetaan kasvaa mahdollisimman pitkäikäisiksi. Erityisesti yksittäisiä onkaloituneita puistopuita säilytetään niin pitkään kuin mahdollista. Vanhojen puiden kuntoa seurataan turvallisuuden varmistamiseksi. Ennen puuyksilön poistamista kokonaan kasvupaikalta harkitaan mahdollisuutta sen osittaiseen jättämiseen monimuotoisuutta tukevaksi pystypötkelöksi tai maapuuksi soveltuviin paikkoihin, joissa niistä ei ole haittaa alueen käytölle, turvallisuudelle tai kunnossapidolle.
- Kaupunkikuvallisesti, maisemallisesti, lajistollisesti tai monimuotoisuuden kannalta arvokaiden yksittäispuiden kaatopäätökset tehdään maisema-, puu- ja lajistoasiantuntijoiden yhteistyönä.
- Ennen puun kaatoa tarkistetaan mahdolliset liito-oravien ja lintujen pesät ja lepakoiden käyttämät halkeamat sekä muut puussa esiintyvät arvokkaat eliölajit, kuten arvokkaat käävät. Ei kaadeta puita liito-oravan (1.3.–31.8.) ja lintujen (1.4.–31.7.) pesintäaikaan. Jos puun kaato on ehdottoman välttämätöntä pesintäaikana, tarkastetaan alue pesien varalta ennen puun kaatoon ryhtymistä. Pesäpuita ei kaadeta.
- Torjutaan haitallisia vieraslajeja aktiivisesti kansallisen vieraslajistrategian, Suomen hallintasuunnitelman ja Tampereen oman vieraslajilinjauksen mukaisesti. Vanhoista puuistutuksista poistetaan haitalliset vieraslajit. Uusissa kaupunkipuistutuksissa ei käytetä haitallisia vieraslajeja eikä Vieraslajit-luettelossa olevia puulajeja (Vieraslajit.fi-verkkoportaali). Puun-taimien mukana ei tuoda vaarallisia kasvintuhoojia Tampereelle.

HYÖDYT

- Ekologisten käytävien toimivuuden turvaaminen ja edistäminen.
- Hiilensidonnin tehostuminen.
- Ravinteiden kierron turvaaminen.
- Muun ympäristönsuojelun tukeminen.
- Asukasviihtyisyyden ja luontokokemusten edistäminen.
- Pölyttäjähönteisten elinmahdollisuuksien edistäminen.
- Lahopuissa elävien lajien elinolosuhteiden turvaaminen.
- Lintujen pesintä- ja ravinnonhankintamahdollisuuksien paraneminen rakennetussa ympäristössä.
- Myrsky-, tauti- ja tuhohönteisten haittojen ennaltaehkäiseminen.
- Haitallisten vieraslajien torjunnan tehostuminen.
- Kaadetuista puista johtuvien kuljetuskustannusten säästäminen.

LINJAUSTA OHJAAVAT SELVITYKSET JA OHJEET

- Luonnon monimuotoisuusohjelma 2021(2030 (ilmestyy 2021)
- Tampereen vihreä keskusta – Keskustan viherverkko ja sen kehittäminen
- Vieraslajiportaali

Kynäjalava, Tahmela
kuva: Tomi Kumpulainen

”Suomen noin 50 000 eliölajista 40 prosenttia elää metsissä. Kaupunkipuusto voi tukea ympäröivän metsäluonnon monimuotoisuutta, jos se on lajistoltaan ja rakenteeltaan monipuolista. Lajirikkauden lisäksi kaupungeistakin olisi löydettävä kaikenikäisiä puita, myös onttoja puita, satojen vuosien ikäisiä puuvanhuksia sekä jo kuolleita puita.

Lepakot, liito-orava, kolopesijät ja monet hyönteissyöjälinnut ovat riippuvaisia tietyn lajista ja ikäisestä puustosta. Kuusella, männyllä, koivuilla, haavalla ja jaloilla lehtipuilla arvioidaan olevan yhteensä yli tuhat seuralaislajia. Näistä puolet ovat hyönteisiä ja muita selkärangattomia. Sieniä, jäkäliä ja sammaliakin on runsaasti. Lahopuulla eläviä eliölajeja arvioidaan olevan Suomessa jopa 5000. Tampereella ja lähiseudulla asutus kattaa laajoja alueita, joten on tärkeää, että kaupunkipuusto muodostaa metsälajeille yhdessä ympäröivien metsien kanssa elinkelpoisten alueiden verkoston.”

Museoamanuenssi Tomi Kumpulainen, Tampereen luonnontieteellinen museo

”Kaupunkipuut ovat merkittävä osa Tampereen ekologista verkostoa. Vaikka monelta osin kaupunkiseudun ekologinen verkosto turvaakin metsäisiin laajempiin viheralueisiin, niin paikoin, etenkin kantakaupungin alueella, puurivit tai jopa yksittäiset puut muodostavat ratkaisevat tärkeän puustoisien kulkuyhteyden säilymisen. Yhtenäisellä puustoisella kulkuyhteydellä on erittäin tärkeä merkitys etenkin liito-oravien liikkumismahdollisuuksille. Näin ollen kaupunkipuiden sijainnilla ja jopa lajivalinnalla on vaikutusta myös ekologisten yhteyksien toimivuuteen. On tarpeellista tiedostaa, että tiivistyvässä kaupunkirakenteessa muun muassa katualueiden tilavarauksissa on otettava huomioon riittävä kasvutila katupuurivistöille, jotta puustoinen ekologinen verkosto olisi kattava rakennetuilla alueilla.

Monipuolinen eri puulajien käyttö istutuksissa edistää myös luonnon monimuotoisuutta, sillä kullakin puulajilla viihtyy erilainen eliölajisto. Biodiversiteetin kannalta etenkin haapa- ja pajusuvut ovat merkittäviä, sillä niiden ylläpitämä lajikirjo on vertaansa vailla. Joten tuttuja kotimaisia puita, haapaa ja raitaa, olisi syytä suosia aiempaa enemmän puistojen istutuksissa jalojen lehtipuiden rinnalla.”

Ympäristösuunnittelija Katri Laihosalo, ympäristönsuojelu

Euroopanlehtikuusi
Kuva: Hanna Leppänen

OSALINJAUS 5:

Puulajivalikoima

Tampereen kaupunkipuusto on lajistoltaan ja perimältään varsin yksipuolista. Siksi se on alttiina ilmastonmuutoksen mukana tuleville riskitekijöille – uusille tuholaisille ja taudeille sekä ääreille sääilmiöille. Ilmastonmuutos muuttaa kaupunkien olosuhteita puustonkin kannalta haasteellisemmaksi samalla kun kaupunkirakenne tiivistyy. Kaupunkipuuston osalta tulee reagoida uusiin haasteisiin ja uhkakuviin ennakoivasti. Siksi Tampereen puulajivalikoimaa ollaan määrätietoisesti monipuolistamassa puulajikokein. Monivuotisella puulajikokeilulla etsitään uusien puulajien kestäviä alkuperiä. Puulajivaihtelut ja eri-ikäinen puusto tuovat kaupunkikuvaan ilmeikkyyttä.

TAVOITTEET

Tampereen kaupunkipuusto on ekologisesti ja ilmastollisesti kestävää sekä monimuotoista niin lajistoltaan kuin geneettisesti.

Puulajikokeiden tuloksena kaupunkikuvaa muodostava puusto on moni-ilmeinen ja vaihteleva.

TOIMINTATAVAT

- Lisätään puulajien, -lajikkeiden, -alkuperien, lisäyslähteiden ja geneettisen monimuotoisuuden määrää ekologisen kestävyuden parantamiseksi. Tämä huomioidaan myös uusien puistokatujen, puukujanteiden ja katupuustutusten suunnittelussa.
- Tauti- ja tuholaisriskien välttämiseksi yhden puulajin istuttamista laajoina kokonaisuuksina vältetään uusissa istutuksissa (ns. Santamourin sääntö1).
- Säilytetään Tampereelle ominaista puulajistoa, sekä vaalitaan vanhoja ja kestäviä alkuperiä.
- Puulajivalinnoissa huomioidaan Tampereen vieraslajilinjaus. Muun muassa vieraslajilistoilla olevia puulajeja ei istuteta lisää.
- Puulajikokeilla etsitään uusia puulajeja ja -alkuperiä monipuolistamaan ja täydentämään Tampereen kaupunkipuulajistoa.
- Päivitetään taimistojen kehittämissuunnitelma ja taimienhankintasuunnitelma.

Kriminlehmus

kuva: Tomi Kumpulainen

1) Santamourin sääntö: Vaarallisten tautien ja tuholaisien leviämisen välttämiseksi laajalla viheralueella saa kasvaa samaan lajiin kuuluvia puita korkeintaan 10 %, samaan sukuun kuuluvia puita korkeintaan 20 % ja samaan heimoon kuuluvia puita korkeintaan 30 %. (Santamour 1990)

HYÖDYT

- Tauti- ja tuholaisriskien sekä muiden ilmastonmuutoksen aiheuttamien riskien väheneminen.
- Kaupunkipuuston geneettisen perimän monipuolistuminen.
- Kaupunkikuvan, maiseman ja esteettisen ympäristön kohentuminen sekä viihtyisyyden lisääntyminen.
- Luonnon monimuotoisuuden vahvistuminen.

LINJAUSTA OHJAAVAT SELVITYKSET JA OHJEET

- Tampereen puulajikokeet 2020–2028
- Tampereen vieraslajilinjaus (ilmestyy 2021)
- Vieraslajiportaali

”Suomessa kasvaa luontaisesti noin 30 puulajia. Niistä suurin osa on lehtipuita, havupuita on vain neljä. Rakennetussa ympäristössä on pitkään käytetty istutuksissa vierasperäisiä puulajeja ja lajikkeita monipuolistamaan maisemaa. Istutusten puulajisto on kuitenkin useista syistä muodostunut varsinkin katualueiden karussa kasvuympäristössä kovin yksipuoliseksi, viheralueilla jotkut aikaisemmin käytetyt lajit ovat jääneet syrjään.

Tampereella vallitsevissa ilmasto-olosuhteissa on mahdollista kasvattaa monia muitakin puita, mistä syystä kaupunki on aloittanut aktiivisen toiminnan uusien hyvien puulajien löytämiseksi.

Kokeet kestävät puiden kasvuvauhdista johtuen useita vuosia, mutta odotettavissa on useamman uuden puulajin löytyminen kaupungissa käytettäväksi. Minun tavoin monet muutkin puuharrastajat ovat niitä jo pitkään kasvattaneet omissa puutarhoissaan. Kysymys on hyvin paljon lisäyslähteen alkuperästä.”

Ympäristösuunnittelija Jyrki Lehtimäki, viheralueet ja hulevedet

Frenckellinaukio
Kuva: Mikko Vares

OSALINJAUS 6:

Puut ja suunnittelu

Keskustan suuret puut ja katupuurivistöt ovat olleet leimallinen ja tärkeä osa Tampereen rakennettua kulttuuriympäristöä. Kaupunkipuut muodostava rakennetussa ympäristössä maisemallisen ja viherverkoston selkärangan, jota muu kasvillisuus tukee. Puilla on tärkeä merkitys myös liikenneympäristössä muun muassa eri kaduntoimintojen rajaajana ja erottajana, kulun ohjaamisessa, häikäisyn estämisessä ja viihtyisyystekijänä. Kaupunkipuusto on yhteinen aarteemme, joka tulee huomioida kaikessa kaupunkisuunnittelussa maankäytön suunnittelusta aina yksityiskohtaiseen toteutussuunnitteluun.

TAVOITTEET

Hyvällä suunnittelulla luodaan viihtyisää ja terveellistä Tamperetta kaikille.

Jokaisella kaupunkilaisella on hyvä pääsy puustoiseen ympäristöön.

Kaikilla suunnittelun tasoilla tunnistetaan ja tunnustetaan puiden merkitys viherverkostojen ja ekologisten yhteyksien edistäjänä.

Viherkerroin-työkalua ja kompensatioperiaatetta sovelletaan suunnittelussa.

Asemakaavoituksella sekä katu-, viheralue- ja pihasuunnittelulla toteutetaan tässä kaupunkipuulinjauksessa asetettuja ilmasto-, ympäristö-, kaupunkikuvallisia, kulttuurihistoriallisia, monimuotoisuus- ja puulajivalikoimatavoitteita.

TOIMINTATAVAT KAAVOITUKSESSA

- Ohjataan yleiskaavoituksella ekologisen verkoston ulottumista kaupunkirakenteen sisälle esimerkiksi määrittämällä viheryhteystarpeita asuntoalueille, työpaikka-alueille ja liikennealueille.
- Ohjataan asemakaavoituksella kaupunkikuvallisesti tärkeitä vihermassoja yleisillä alueilla ja kiinteistöjen tonteilla määrittelemällä muun muassa uusien alueiden istutettavat ja säilytettävät puurivistöt ja yksittäispuut. Lisätään tonteille istutettavien puiden määrää hyödyntämällä viherkerroin-työkalua alueiden suunnittelussa.
- Suunnitellaan täydennysrakentaminen siten, että kookasta puustoa säilyy mahdollisimman paljon.
- Suunnitellaan puiden täydennys- ja korvausistutuksia tavoitellun latvuspeittävyuden saavuttamiseksi. Laaditaan periaatteet täydennys- ja korvausistutusten toteuttamiseksi esi-

merkki rakennushankkeiden yhteydessä.

- Arvokkaat puistokadut, puukujanteet ja kulttuurihistoriallisesti arvokas puusto suojellaan asemakaavoissa. Erityisen komeat ja erikoiset puuyksilöt nimetään luonnonmuistomerkeiksi.
- Merkitään tulevaisuuden mahtipuut, kaupunkikuvallisesti, ekologisesti tai maisemallisesti merkittävät puistokadut ja puukujanteet asemakaavaan. Tulevaisuuden mahtipuut ovat kaupunkikuvallisesti erityisen tärkeille paikoille istutettavia nuoria puuyksilöitä, joiden kasvu elinvoimaisiksi ja näyttäviksi kaupunkipuiksi varmistetaan huolellisella hoidolla.
- Varataan rakentuvassa kaupungissa maavaraista aluetta, jotta suureksi kasvavia puita on mahdollista istuttaa. Varataan asemakaavoituksessa säilytettävälle ja istutettaville puille riittävä tilavaraus maan alla ja päällä.
- Täydennysrakentamiseen liittyvissä asemakaavamuutoksissa pelkkiä kansipihoja ei suositeta, vaan suositetaan kortteleiden sisään riittävän kokoisia maavaraista kasvupaikkoja suuri-koisille kaupunkipuille.
- Tehdään suunnitteluyhteistyötä eri palvelualueiden asiantuntijoiden kesken kohteissa, joissa on tai joihin on tarkoitus sijoittaa puita. Erityisesti huomioidaan kunnossapidon näkökannat.

TOIMINTATAVAT KATU-, VIHERALUE- JA PIHASUUNNITTELUSSA

- Tarkistetaan katu-, viheralue- ja pihasuunnitelmissa, miten puuistutuksin voidaan edistää kohteen liittymistä laajempaan viherverkostokokonaisuuteen. Puita istuttamalla pyritään edistämään muun muassa eliölajien kulkumahdollisuuksia viherverkoston sisällä. Vastavasti tarkistetaan, ettei kulkuyhteyttä katkaista puiden poiston yhteydessä. Erityisen tärkeää tämä on liito-oravan elinalueilla.
- Lisätään puustoa jalankulun reiteille tuottamaan aistikokemuksia ja suojaa sekä lisäämään reitin houkuttelevuutta ja viihtyisyyttä.
- Merkitään katu-, viheralue- ja pihasuunnitelmiin säilytettävät, istutettavat ja poistettavat puut.
- Katu- ja puistopuuta ei suunnitella paikkaan, johon sen juuristo tai latvus ei tule mahtumaan.
- Sovitetaan puuistutukset ja muut toiminnot kuten liikenneväylät, pysäköinti, kadunkalusteet, valaistus ja pelastustoiminta toisiinsa katutilaohjeen mukaisesti siten, että turvataan puiden vaatimat kasvumahdollisuudet. Maanalaisia rakenteita ei sijoiteta säilytettävien tai istutettavien puiden juuristoalueelle. Kunnallistekniikka sijoitetaan ohjeiden mukaiselle

etäisyydelle puista niin, että puiden hyvinvointi ei vaarannu ja tekniikkaa voidaan myöhemmin korjata ja huoltaa puita vaarantamatta.

- Valitaan suunnittelussa olosuhteisiin parhaiten soveltuvin puulaji/-lajike ja käytetään oikean kokoista, tilaan soveltuva lajistoa. Valitaan puulajit siten, etteivät tahmaavat tai runsasta lehtimassaa tuottavat puut aiheuta haittaa esimerkiksi oleskelulle, pysäköidyille ajoneuvoille tai liikkumisen turvallisuudelle. Varmistetaan lajivalinnoissa ekologisten yhteyksien toteutuminen esimerkiksi liito-oravien elinympäristöissä.
- Käytetään mahdollisuuksien mukaan kantavia kasvualustoja, hulevesikasvualustoja tai muita uusia tekniikoita, joilla voidaan edistää kaupunkipuuston elinvoimaisuutta ja menestymistä kasvupaikallaan.
- Suunnitellaan katupuuistutuksien varusteet (mm. runkosuojat, maaritilät, kastelu- ja ilmastusratkaisut) katutilaohjeen mukaan. Suunnitellaan puille muun muassa runkosuojat talvihoidettavilla alueilla ja pysäköinnin läheisyydessä.
- Kulttuurihistoriallisissa kohteissa kunnioitetaan puiden alkuperäisiä istutussommitelmia ja täydennysistutukset tehdään suunnitelmallisesti. Olemassa olevaa sommitelmaa, istutustapaa tai puulajia tai -lajiketta muutetaan vain perustelluista syistä. Puuriveihin ja muihin kaupunkikuvallisesti arvokkaisiin puukokonaisuuksiin ei sijoiteta rivivaikutelmaa tai kaupunkikuvaa häiritseviä elementtejä, kuten pysäköintiä, mainoslaitteita ja jakokaappeja.
- Huolehditaan suunnittelussa tiedon kulku taimikasvatukseen, jotta riittävän kokoisia taimia on rakentamisvaiheessa saatavilla.

HYÖDYT

- Viherverkoston yhtenäisyyden ja laadun kohentuminen.
- Kaupunkikuvan kohentuminen sekä tiiviin kaupunkiympäristön ja asuin ympäristöjen viihtyisyyden ja terveellisyys lisääntyminen.
- Hyvän suunnittelun ja avoimen yhteistyön synnyttämät säästöt tulevaisuudessa kunnosapitokustannuksissa.

LINJAUSTA OHJAAVAT SELVITYKSET JA OHJEET

- Liito-orava osana yleiskaavan 2040 viherverkkoa 2017
- Liito-orava osana yleiskaavan viherverkkoa – Seuranta 2017–2019
- Tampereen viherkerroinmenetelmä
- Tampereen katutilaohje (ilmestyy 2020)

Ranta-Tampella
kuva: Jyrki Lehtimäki

"Tampereen keskusta on tunnettu hienoista keskustapuistoistaan ja puistokaduistaan, mutta on tärkeää huolehtia myös arkiympäristön laadukkaasta viherympäristöstä sekä yleisillä alueilla että tonteilla. Asemakaavoituksessa pyritään varmistamaan niin keskustoissa kuin asuin ja työpaikka-alueilla olevien puiden säilyminen mahdollisuuksien mukaan sekä viherverkon täydentäminen puuttuvilta osilta. Täydennysrakentamisen paineissa tämä ei ole helppo tehtävä, mutta onnistuessaan lisää alueen viihtyisyyttä ja laatua sekä omalta osaltaan parantaa kaupungin veto- ja pitovoimaa."

Asemakaavapäällikkö Elina Karppinen, asemakaavoitus

"Puut ovat maisema-arkkitehdin yksi tärkeimmistä suunnitteluelementeistä, jollei peräti tärkein. Puut luovat puistojen, aukoiden ja katujen suunnittelussa niiden tilallisen selkärangan. Ne ovat ulkotilojen seiniä ja kattoja. Kaupunkien ulkotilojen suunnittelu on monialaista ja moniarvoista. Kaupunkipuut ovat asian ytimessä. Ne luovat ympäristöönsä viihtyisyyttä, rajaavat ja luovat eri tunnelmaisia tiloja, tuovat terveyshyötyjä, parantavat ilmanlaatua ja pienilmastoa, lisäävät ympäristön monimuotoisuutta ja kertovat tarinoita. Ilman puita ei ole kaupunkia!"

Erikoissuunnittelija Anna Levonmaa, viheralueet ja hulevedet

Hatanpään valtatie
Kuva: Jyrki Lehtimäki

OSALINJAUS 7:

Puut ja rakentaminen

Kaupunkipuiden istuttaminen ja kunnossapito ovat pitkäaikaisia investointeja, joista hyödyt saadaan kymmenien, jopa satojen vuosien aikajänteellä. Huonojen kasvuolosuhteiden, kuten riittämättömän juuriston kasvutilan vuoksi lyhytikäisiksi jäävät puut ovat kannattamattomampi investointi kuin isokokoisiksi ja pitkäikäisiksi kasvavat puut. Riittävällä kasvutilalla, oikealla istutustekniikalla ja tarvittaessa teknisillä rakenteilla varmistetaan, että edellytykset puun pitkälle elämälle ja tehdyn investoinnin pitkäikäisyydelle ovat kunnossa. Puiden kasvualusta- ja istutus-tekniikoiden kehittäminen onkin jatkuvaa ja tärkeää työtä.

TAVOITTEET

Puuistutuksissa käytetään laadukasta taimimateriaalia, kasvualustaa ja katemateriaaleja. Kasvualusta-, istutus- ja kasvualustan kattamistyöt tehdään huolellisesti ja teknisesti oikein. Uudet puuistutukset lähtevät hyvin kasvuun.

Rakennuskohteissa säilytettävät puut ovat vahingoittumattomia ja hyväkuntoisia rakennushankkeen päätyttyä.

TOIMINTATAVAT

- Kirjataan tarjouspyyntö- ja sopimusasiakirjoihin sanktiot säilytettävien puiden vaurioittamisesta rakennustyön aikana. Vaurioituneen puun korvaussumma määritetään Työ kadulla tai muulla yleisellä alueella, määräykset ja ohjeet -asiakirjan mukaisesti. Korvaussumman laskenta perustuu Viherympäristöliitto ry:n julkaisemaan valtakunnalliseen Kaupunkipuiden arvonmääritysmalli KAM '19 -laskentamalliin.
- Sisällytetään tarjouspyyntö- ja sopimusasiakirjojen pätevyys- ja laatuvaatimuksiin ammattitaitovaatimukset puunistutustöitä tekeväälle urakoitsijalle. Valitaan pätevyysvaatimukset täyttävät urakoitsijat toteuttamaan puiden istutukset.
- Istutustöiden valvonta on aukotonta ja ammattitaitoista sekä laadullisesti ja sisällöllisesti yhteneväistä koko kaupungin alueella.
- Huomioidaan ja suojataan suunnitelma-asiakirjoissa säilytettäväksi merkityt puut rakennusten ja kunnallistekniikan rakentamisen aikana InfraRYLin ja/tai MaaRYLin laatuvaatimusten mukaisesti, ja niiden rakennusaikainen hoito tehdään Viheralueiden kunnossapidon yleinen työselostus VKT:n ja muiden Tampereen kaupungilla käytössä olevien työohjeiden mukaisesti.

- Toteutetaan säilytettävien puiden ympärillä tehtävät kaivu-, täyttö- ja rakennustyöt puita ja niiden juuristoa vaurioittamatta ja heikentämättä puiden elinolosuhteita.
- Noudatetaan taimihankinnoissa Viherympäristöliitto ry:n laatimia puiden taimilaatuvaatimuksia.
- Noudatetaan puuntaimien vastaanottotarkastuksessa Viherympäristöliitto ry:n kasvien vastaanottotarkastusohjeita.
- Toteutetaan kasvualustat ja puuntaimien istuttaminen voimassa olevan InfraRYLin ja/tai MaaRYLin laatuvaatimusten mukaisesti. Erityistä huomiota kiinnitetään istutussyvyyteen.
- Varmistetaan puiden kasvuunlähtö kahden vuoden intensiivisellä hoidolla Viheralueiden kunnossapidon yleinen työselostus VKT:n mukaisesti.
- Suojataan istutukset tarvittaessa myös jyrсийöiltä ja muilta haittaeläimiltä.
- Tehdään puuistutusten vastaanottokatselmukset. Laaditaan katselmuksista pöytäkirjat.

HYÖDYT

- Kaupunkipuiden nopean kasvuunlähdön varmistaminen.
- Laadukkaan ja elinvoimaisen kaupunkipuuston tuottaminen.
- Kaupunkipuiden elinkaaren piteneminen.

LINJAUSTA OHJAAVAT SELVITYKSET JA OHJEET

- InfraRYL Infrarakentamisen yleiset laatuvaatimukset. Päälyys- ja pintarakenteet. Rakennustieto Oy
- Kasvien vastaanottotarkastuslomake. Viherympäristöliitto ry
- Kaupunkipuiden arvonmäärittäysmalli KAM '19. Viherympäristöliitto ry
- MaaRYL. Rakennustöiden yleiset laatuvaatimukset. Talonrakennuksen maatyöt. Rakennustieto Oy
- Puiden taimilaatuvaatimukset. Viherympäristöliitto ry
- Työ kadulla tai muulla yleisellä alueella, määräykset ja ohjeet
- Viheralueiden kunnossapidon yleinen työselostus VKT 2021. Viherympäristöliitto ry (ilmes-tyy 2021)

"Kaupunkipuiden merkitys korostuu rakennetussa ympäristössä, jossa luontokokemukset, lähimetsät ja luonnontilaiset alueet eivät ole helposti asukkaiden ja alueiden käyttäjien saavutettavissa. Kaupunkirakenteen tiivistyminen tarkoittaa entistä suurempaa painoarvoa kaupunkipuiden oikeaan lajivalintaan, kaupunkikuvaan sekä rakentamisen ja suunnittelun laatuun liittyen. Puuistutuksen onnistumiseen vaikuttavilla tekijöillä, kuten oikeilla työtavoilla ja kasvualustoilla, maaperän toiminnan ymmärtämisellä ja sen huomioimisella on suuri merkitys sille, että tehty rakentamisinvestointi on kannattava ja pitkäkestoinen.

Katupuihin ja rakennetun ympäristön puuistutuksiin liittyy yhä suurempi määrä teknisiä kiinteitä rakenteita kuten istutusrakenteita, erikseen rakennettavia kasvualustoja, maaritilöitä ja runkosuojia. Kaikki tämä kaupunkitilan teknistyminen vaatii hyvältä rakentamiselta yhteensovittamista, kaupunkitilan ymmärtämistä ja puiden vaatimien kasvuedellytysten tuntemista.

Kaupunkiraitiotien rakentamisen yhteydessä katualueille on istutettu enemmän puita takaisin mitä rakentamisen yhteydessä niitä on jouduttu poistamaan. Tämä asia kertoo meille siitä, että puiden merkitys kaupunkitilassa on ymmärretty ja tätä työtä hyvän ympäristön puolesta on syytä painokkaasti jatkaa myös tulevaisuudessa."

Työpäällikkö Teemu Kylmäkoski, Tampereen Infra Oy

Puidenhoitaja työssään
Kuva: Marko Saarinen

OSALINJAUS 8:

Puiden hoito

Rakennettu ympäristö on kaupunkipuille haasteellinen elinympäristö. Rajallinen kasvutila, ääriolosuhteet ja ympärillä tapahtuvien toimintojen aiheuttamat vauriot rasittavat puiden hyvinvointia. Puun elinvoimaisuuden säilyttämisessä ja mahdollisimman pitkän elinkaaren varmistamisessa säännöllinen ja ammattitaitoisesti tehty hoito ovat tärkeitä. Hyvinvoiva kaupunkipuu tuottaa kaupunkilaisten iloksi ja hyödyksi monenlaisia ekosysteemipalveluja.

TAVOITTEET

Ennakoivalla, säännöllisellä, ammattitaitoisella, pitkäjänteisellä istutuksesta käynnistyvällä kaupunkipuuston hoidolla taataan puiden turvallisuus ja elinvoimaisuus mahdollisimman pitkään. Kaupunkipuuston tarjoamat ekosysteemipalvelut turvataan mahdollisimman täysimääräisinä puun elinkaaren ajan.

Elinvoimainen kaupunkipuusto muodostaa tärkeän osan hyvää ja esteettistä kaupunkiympäristöä.

TOIMINTATAVAT

- Investoitaessa istutuksiin sitoudutaan myös tuleviin hoidon kustannuksiin. Nuoria puita hoidetaan istutuksesta lähtien kasvupaikan ja lajin edellyttämällä tavalla etukäteen laaditun hoitosuunnitelman mukaan.
- Seurataan puiden yleiskuntoa suunnitelmallisesti ja säännöllisesti sekä tallennetaan tiedot puurekisteriin.
- Arvioidaan vanhojen puiden hoitotarpeet tapauskohtaisesti huomioiden maisemalliset, ekologiset, kulttuurihistorialliset ja taloudelliset tekijät. Heikentyntä arvopuuta hoidetaan mahdollisimman pitkään. Puun kaataminen on viimeinen vaihtoehto.
- Puun poiston yhteydessä mietitään vaihtoehtoina, puun kevennystä tai hoitoleikkausta, puun rungon jättämistä 2,5 metrin pötkelöksi, puun rungon tai sen osien paikalleen jättämistä maapuuksi tai niiden siirtämistä maapuuksi johonkin sopivampaan paikkaan. Lisäksi voidaan selvittää kaadetun rungon kierrätystä tai muuta hyötykäyttöä kuin haketus tai polttaminen.
- Poistetaan itsekseen siemenestä lisääntyntä puustoa ja terveitä kaupunkipuita rakennusten läheisyydestä ja viheralueilta, kun se on perusteltua rakennusten kunnossapidon, kaupunkikuvan tai historian takia.

- Istutetaan lähtökohtaisesti kaadettujen ja kuolleiden istutettujen puiden tilalle uusia puita suunnitelman mukaan.
- Suojataan puiden juuristoalueet kattein kulumiselle alttiilla kohdilla. Käytetään tarvittaessa kulkua ohjaavia aitoja ja kaiteita.
- Toteutetaan puidenhoito Viheralueiden kunnossapidon yleinen työselostus VKT:n ja muiden Tampereen kaupungilla käytössä olevien työohjeiden, kuten Tampereen kaupunkiseudun kunnossapidon tehtäväkortit: 6400 Kasvillisuuden hoito, mukaan.
- Toteutetaan puiden ympärillä tehtävät talvihoidon ja muun kunnossapidon tehtävät puita ja niiden juuristoa vaurioittamatta. Kirjataan tarjouspyyntö- ja sopimusasiakirjoihin sanktiot puiden vaurioittamisesta kunnossapitourakoiden/alueurakoiden aikana. Vaurioituneen puun korvaussumma määritetään Työ kadulla tai muulla yleisellä alueella, määräykset ja ohjeet -asiakirjan mukaisesti. Korvaussumman laskenta perustuu Viherympäristöliitto ry:n julkaisemaan valtakunnalliseen Kaupunkipuiden arvonmääritysmalli KAM '19 -laskentamalliin.
- Sisällytetään tarjouspyyntö- ja sopimusasiakirjojen pätevyys- ja laatuvaatimuksiin ammattitaitovaatimukset puunhoitotöitä tekevälle urakoitsijalle. Valitaan ammattitaitovaatimukset täyttävät urakoitsijat toteuttamaan puunhoitotyöt.
- Kunnossapitourakoiden valvonta on aukotonta ja ammattitaitoista sekä laadullisesti ja sisällöllisesti yhteneväistä koko kaupungin alueella.
- Kannustetaan yksityisiä kiinteistöjen omistajia hoitamaan kiinteistöjen puuomaisuutta hyvien puunhoidon menetelmin mukaan.

HYÖDYT

- Viihtyisän, esteettisen ja turvallisen ympäristön tuottaminen ja ylläpitäminen.
- Mahdollisimman pitkäikäisen ja elinvoimaisen puuston tuottaminen.
- Rakennusten kunnon varmistaminen.
- Puiden tuottamien ekosysteemipalvelujen maksimointi.
- Hoito- ja korjausvelan syntymisen ehkäiseminen.

LINJAUSTA OHJAAVAT SELVITYKSET JA OHJEET

- Kaupunkipuiden arvonmäärittäysmalli KAM '19. Viherympäristöliitto ry
- Tampereen kaupunkiseudun kunnossapidon tehtäväkortit: 6400 Kasvillisuuden hoito.
- Viheralueiden kunnossapidon yleinen työselostus VKT 2021. Viherympäristöliitto ry (ilmes-tyy 2021)

"Kaupunkipuut tuovat asukkaille hyötyjä, joita kaikkia ei voi mitata rahassa. Rakennettu ympäristö ei ole puun luontainen elinympäristö, siksi siellä hengissä selvitäkseen puut tarvitsevat ihmisen hoitoa. Ennen kuin katu- tai puistopuu on kokonsa ja muotonsa puolesta saavuttanut sen tehtävän, joka sille on annettu, on siihen käytetty paljon aikaa ja rahaa.

Puuta on kasvatettu vuosikausia taimistolla. Siellä on kasteltu, tehty rakenneleikkauksia ja juurihoitoja. Lopulta puu on istutettu lopulliselle kasvupaikalleen, rekisteröity puurekisteriin, kasteltu vähintään kaksi kasvukautta, jatkettu rakenneleikkauksia ja lopulta siirretty hoitoleikkauksiin.

Minkälaista tuhlausta onkaan, kun 35-vuotias nuori lehmus vaurioitetaan ja turmellaan törmäämällä siihen autolla tai kaivamalla juuristoa juuri kun se on valmistunut täydelliseksi katupuuksi.

Kaupunkipuiden hoidon on oltava pitkäjänteistä ja suunnitelmallista, jotta puiden tuottamat hyödyt ovat mahdollisimman suuria. Joka vuosi on oltava käytössä riittävästä resursseista puiden hoitoon, muuten hoitovelka kasaantuu. Tampereella puurekisterin kerääminen on nyt hyvässä vauhdissa. Tulevaisuudessa puurekisteri mahdollistaa voimavarojen tehokkaan käytön, kun puiden hoito voidaan järjestelmällisesti kohdentaa sitä eniten tarvitseville."

Puuasiantuntija Piritta Karu, Tampereen Infra Oy

Kuninkaankatu

Kuva: Mikko Vares

OSALINJAUS 9:

Puut ja lupakäytännöt

Kaupunkiympäristössä tehtäviä toimenpiteitä ja tapahtumia ohjataan erilaisilla luvilla. Useat näistä luvista ohjaavat myös kaupunkipuihin liittyviä toimenpiteitä. Muun muassa maisematyölupa ohjaa puiden poistoa, katulupa ja sijoittamislupa ohjaavat puiden lähistöllä tehtäviä kaivutöitä. Rakennuslupa määrittelee kiinteistön rakentamisen reunaehdot ja edellytykset rakentamiselle.

Iso osa kaupunkipuustosta sijaitsee kiinteistöjen ulkoalueilla. Pihapuiden arvo ja merkitys kaupunkikuvassa, maisemassa ja luonnon monimuotoisuuden edistämisessä on huomattava. Siksi jokaista puunpoistoa on tarpeen arvioida huomioiden muutokset näissä asioissa. Myös puiden juuristoalueella tai niiden läheisyydessä tehtävien kaivu- ja täyttötöiden luvituksessa täytyy varmistaa säilytettävien puiden elinvoima ja terveys kaivu- ja täyttötöiden jälkeenkin.

TAVOITTEET

Tunnistetaan ja tunnustetaan yleisillä alueilla ja kiinteistöjen ulkoalueilla kasvavien puiden merkitys kaupunkikuvassa, maisemassa ja luonnon monimuotoisuuden kannalta. Puunkaadoon maisematyölupatarvetta arvioitaessa arvioidaan aina kaupunkikuvan ja maiseman muuttumista.

Rakennusjärjestys ohjaa rakennushankkeessa huomioimaan puiden merkityksen luonnon monimuotoisuuden ja ekologian edistäjänä.

Katulupa ja sijoittamislupa ohjaavat katualueella ja yleisillä alueilla tehtäviä töitä sekä maanalaisten rakenteiden, putkien ja kaapelien sijoittamista puiden juuristoalueen ulkopuolelle.

Kaupunkipuustoon liittyvissä lupaprosesseissa lupaviranomainen pyytää puuasiantuntijan arvion puun merkityksestä ja kunnosta.

Kaupunkipuihin liittyvät menettelytavat ja lupaprosessi ovat selkeitä, sujuvia ja kaupunkilaisten tuntemia.

TOIMINTATAVAT

- Kaupunkipuulinjauksen jatkotyönä tarkennetaan maisematyölupa- ja rakennuslupaprosessia sekä menettelytapoja kiinteistöjen ja yleisten alueiden puiden lähellä tehtävien kaivu- ja täyttötöiden osalta.
- Kaupunkipuulinjauksen jatkotyönä päivitetään ohjeistus puunkaadoon lupaprosessille.

- Puiden kaatolupaprosessin aluksi tehdään ohjeisiin perustuen maisematyölupatarpeen (MRL 128 §) arviointi.
- Rakennusjärjestystä kehitetään huomioimaan puiden merkitys luonnon monimuotoisuuteen ja ekologiaan.
- Rakennuslupan ehtoihin sisällytetään maininta poistettavista ja istuttavista puista.
- Katulupia ja sijoituslupia myönnettäessä huomioidaan puiden elinolosuhteiden ja vehreän kaupunkikuvan säilyminen. Lupia myönnettäessä etsitään tarvittaessa vaihtoehtoisia reittejä.
- Turvataan katulupien, sijoituslupien ja tapahtumalupien valvontaan riittävät resurssit täydentämällä lupaviranomaisten resursseja viheralueiden asiantuntijaosaamisella. Kaupunkipuuta kasvavilla alueilla viheralueiden asiantuntijat osallistuvat kaikkien lupien myöntämiseen ja valvomiseen.
- Puita koskevia lupaehtoja noudatetaan kaikissa kunnallisteknisissä töissä.
- Lupaehtoista poikkeamisen yhteydessä vaurioituneiden puiden korvaussumman laskenta perustuu Viherympäristöliitto ry:n julkaisemaan valtakunnalliseen Kaupunkipuiden arvonnäilysmalli KAM '19 -laskentamalliin.
- Kaupunkipuulinjauksen jatkotyönä laaditaan rakennusvalvonnan ohje tontinomistajille tontin ja puiden luontoarvoista. Ohjeessa huomioidaan muun muassa puiden merkitys lintujen ja liito-oravien pesimäpuina ja kulkuyhteytenä ympäröiville alueille. Lisäksi annetaan ohjeita kiinteistöjen pihapuiden hoitoon, valintaperusteisiin ja suojaamiseen rakennustöiden aikana. Julkaistaan opas myös rakennusvalvonnan verkkosivuilla.

HYÖDYT

- Istutettujen puiden elinolosuhteiden ja puuomaisuuden säilymisen turvaaminen.
- Sujuva prosessi ja lupakäytännön toimivuus.
- Asukkaiden ja urakoitsijoiden luvattoman toiminnan ehkäiseminen.

LINJAUSTA OHJAAVAT SELVITYKSET JA OHJEET

- Kaupunkipuiden arvonnäilysmalli KAM '19. Viherympäristöliitto ry
- Puiden istutus ja kaato rakennetuilla tonteilla -ohje
- Tampereen katutilaohje (ilmestyy 2020)

”Maisemaa muuttavan puiden kaatamisen edellytyksenä on myönnetty maisematyölupa. Vaatimus on voimassa sekä asemakaava-alueella että ranta-asemakaava- ja yleiskaava-alueella, jos näissä niin edellytetään.

Voimassa olevan asemakaavan tai yleiskaavan alueella maisematyölupa on myönnettävä, jollei toimenpide vaikeuta alueen käyttämistä kaavassa varattuun tarkoitukseen taikka turmelle kaupunki- tai maisemakuvaa.

Ilman maisematyölupaa voidaan tehdä yleis- tai asemakaavan toteuttamiseksi tarpeellisia taikka myönnetyn rakennus- tai toimenpideluvan mukaisia töitä. Vaikutuksiltaan vähäisiksi arvioidut toimenpiteet eivät ole luvanvaraisia. Toimenpiteen vähäisyyden arviointi kuuluu rakennusvalvontaviranomaiselle.

Maisematyölupamenettelyyn sovelletaan osin rakennuslupamenettelyä koskevia säännöksiä. Kiinteistön omistajuustiedon selvittäminen, naapurien mielipiteen hankkiminen aiotusta toimenpiteestä sekä muun lainsäädännön huomioiminen ovat oleellinen osa lupaharkintaa. Toimenpiteen kaupunkikuvallista merkitystä arvioi kaupunkikuva-arkkitehti ja eri uhanalaisten lajien (esim. liito-orava) ja kasvustojen huomioiminen selvitetään ympäristönsuojeluviranomaisen kanssa. Kevät- ja kesäaikaan 1.4 - 31.7. tehtävissä puiden kaatamisissa edellytetään asiantuntijalausuntoa lintujen pesinnästä. Yksittäisten tonttipuiden kaataminen voidaan tehdä rakennusvalvonnan ohjeistaman kevennetyn menettelyn periaatteita noudattaen.”

Rakennustarkastusinsinööri Jyrki Ottman, rakennusvalvonta

”Yleiselle alueelle sijoitettavan yleishyödyllisen rakenteen hankkeeseen ryhtyvän tahon suunnittelijan on otettava huomioon kaikki olemassa olevat rakenteet ja ympäristö, siis myös kasvillisuus ja puusto.

Katu- ja yleisten alueiden luvituksissa lähdetään siitä, että olemassa olevat puut, pensaat ja kasvillisuus tulee säilyttää. Rakentamisen aikana myöskään puiden latvuston alla ei saa kaivaa tai varastoida mitään.

Katutilavalvonta ei anna suullisia lupia tai sen myöntämä katulupa ei koskaan anna lupaa puiden oksien leikkaamiselle tai poistaa kokonaisia puita. Viranomaisena Katutilavalvonta ei voi estää yleishyödyllisen rakenteen sijoittamisesta katualueelle, mutta se voi osoittaa sille toisen korvaavan paikan tai reitin. Mikäli kaikesta huolimatta puu pitää poistaa -Infran puuasiantuntijan luvalla-, pitää kohteeseen istuttaa vastaavan kokoinen puu, jos se vain on mahdollista.”

Katuinsinööri Kari Kannisto, katutilavalvonta

Ratinannokka
Kuva: Mikko Vares

OSALINJAUS 10:

Puuomaisuuden hallinta

Kaupungin omistaman kaupunkipuustoon kunnossapito, investoinnit ja kehittäminen on haasteellista, jos puuomaisuudesta ei ole käytössä ajantasaisia tietoja. Tampereella katu- ja puistopuiden puurekisterin kokoaminen on käynnistetty vuonna 2015. Puurekisteriin on 2020 mennessä viety vähintään sijaintitiedot noin 85 000 rakennettuun ympäristöön – katu- ja viheralueille sekä julkisten kiinteistöjen ulkoalueille – istutetusta puusta.

Puurekisterissä olevaa tietoa hyödynnetään katu- ja viheralueiden puunhoidon suunnittelussa, tilaamisessa, ohjaamisessa ja valvonnassa. Rekisterin avulla kunnossapidettävästä puuomaisuudesta saadaan selville kaikki tarvittavat tiedot.

TAVOITTEET

Rakennetun ympäristön puihin liittyvää tietoa löytyy kattavasti puurekisteristä, joka on toimiva ja helppokäyttöinen. Puiden kunto- ja määrätiedot ovat ajan tasalla.

Ajantasaisella omaisuudenhallintajärjestelmällä turvataan kaupunkipuuston uudis- ja korvausinvestoinnit sekä hoito kokonaisvaltaisesti. Myös puuston tuottamat ekosysteemipalvelut pystytään mallintamaan.

TOIMINTATAVAT

- Turvataan puurekisterin ylläpitoon riittävät resurssit.
- Pidetään puurekisteri ajantasaisena. Kerätään puiden kuntotietoja systemaattisesti ja jatkuvasti.
- Viedään tiedot suojelluista puista, luonnonmuistomerkeistä ja tulevaisuuden mahtipuista puurekisteriin ja Oskari-karttapalveluun. Puurekisteriin kirjataan tiedot myös istutuksissa käytetyistä kantavista kasvualustoista ja muista erikoisrakenteista.
- Omaisuus- ja kuntotietoja käytetään monipuolisesti töiden suunnitteluun.
- Hyödynnetään i-Tree – Kaupunkipuiden ekosysteemipalveluiden arvottaminen -hankkeen tuloksia puiden tuottamien ekosysteemipalveluiden taloudellisen arvon määrittämisessä.
- Liikenneonnettomuuksien ja ilkeiden yhteydessä vaurioituneiden puiden korvaussumman laskenta perustuu Viherympäristöliitto ry:n julkaisemaan valtakunnalliseen Kaupunkipuiden arvonmäärittäysmalli KAM '19 -laskentamalliin.

HYÖDYT

- Mahdollisuus puurekisteritietojen soveltamiseen monialaisesti eri palvelualueiden kesken.
- Puurekisterin tietojen hyödyntäminen investointihankkeissa kaavoituksesta detaljitettiin suunnitteluun.
- Puunhoitotöissä tarvittavien resurssien kohdentaminen oikein puurekisterin tietojen avulla.
- i-Tree-ohjelmiston tehokkaan käytön mahdollistaminen ajantasaisten puurekisteritietojen avulla.

LINJAUSTA OHJAAVAT SELVITYKSET JA OHJEET

- Kaupunkipuiden arvonmääritysmalli KAM '19. Viherympäristöliitto ry

"Kaupunki olisi kovin toisenlainen ilman pitkiä katupuukujanteita, puistojen näyttäviä yksittäispuita tai monilajisia puuryhmiä. Puut ovat kaupungin ja kaupunkilaisten yhteistä omaisuutta aivan kuten puun alle sijoitettu puiston penkki, viereinen bussikatos ja katukiveys tai vaikkapa puuryhmän katveeseen sijoitetut leikkivälineet. Puut poikkeavat muusta yhteisestä omaisuudesta – ne ovat eläviä, kasvavia ja jatkuvasti muuttuvia organismeja ja vaativat siksi aivan toisenlaista huolenpitoa kuin vaikkapa kadunkalusteet ja varusteet.

Kaupunkilaiset tarvitsevat kaupunkipuita voidakseen hyvin, mutta myös kaupunkipuut tarvitsevat ihmisiä kasvaakseen, voidakseen hyvin ja tuottaakseen kaiken sen ilon mitä puu voi rakennetussa ympäristössä tuottaa. Kaupunkipuita hoidetaan ja niiden kuntoa seurataan säännöllisesti pienestä taimesta elinkaaren viimeisiin päiviin asti, joten kaupunkipuihin on sidottu paljon rahallista omaisuutta yksinomaan niiden elinkaaren aikana tehdyn työmäärän vuoksi. Ehkä emme sitä tule aina ajatelleeksi arkiaskareissamme. Puu on helposti "vain puu", jonka taloudelliset ja maisemalliset arvot jäävät vähemmälle huomiolle. Puun katkaiseminen on aina peruuttamaton toimenpide – uutta samanlaista puuta saadaan odottaa vuosia, vuosikymmeniä tai jopa vuosisatoja, vaikka tilalle istutettaisiinkin uusi puu."

Viherasiantuntija Kirsi Mäntysaari-Ukkola, Infraomaisuudenhallinta

Kerrostalopihan lehtosaarni
kuva: Tampereen kaupunki

Kirjallisuus

InfraRYL Infrarakentamisen yleiset laatuvaatimukset. Päällys- ja pintarakenteet. Rakennustieto Oy. Kasvien vastaanottotarkastuslomake. Viherympäristöliitto ry, lomake VYL02:20.1. 2019.
https://www.vyl.fi/site/assets/files/2216/vyl02_20_1_kasvien_vastaanottotarkastus-1.pdf

Viitattu 21.9.2020.

Katupuiden merkitys kaupunkiympäristössä – Case Tampereen keskusta. Susanna Kukkamäki. Hämeen ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö. 2016.
<https://www.theseus.fi/handle/10024/110593>

Viitattu 21.9.2020.

Kaupunkipuiden arvonmääritysmalli KAM '19. Viherympäristöliitto ry, julkaisu nro 66. 2019.
https://www.vyl.fi/site/assets/files/1504/kam_opas_web2.pdf

Viitattu 21.9.2020

Kaupunkivihreän ekosysteemipalveluille löytyy eurohinta. Viherympäristöliitto ry:n verkkosivut.
<https://www.vyl.fi/uutiset/kaupunkivihrean-ekosysteemipalveluille-loytyy-eurohinta/>

Viitattu 21.9.2020.

Kestävä Tampere 2030 – kohti hiilineutraalia kaupunkia -linjaukset
https://www.tampere.fi/tiedostot/k/5DRzRxkTd/Kestava_Tampere_2030_linjaukset.pdf

Viitattu 21.9.2020.

Koskimaiseman puistot. Koskipuiston ja Kirjastonpuiston historiallinen selvitys. Julia Donner ja toimittanut Ranja Hautamäki. Tampereen kaupunki, Vihersuunnittelu. 2005.
<https://www.tampere.fi/liitteet/5ehtb46Xv/koskimaisemanpuistot.pdf>

Viitattu 21.9.2020.

Liito-orava osana yleiskaavan 2040 viherverkkoa 2017
https://www.tampere.fi/tiedostot/l/eV0TOMua3/Liito_orava_osana_yleiskaavan_2040_viherverkkoa_2017.pdf

Viitattu 13.7.2020.

Liito-orava osana yleiskaavan viherverkkoa – Seuranta 2017–2019
https://www.tampere.fi/tiedostot/y/XateSIOIF/Liito-oravaseuranta_2017-2019.pdf

Viitattu 21.9.2020.

Luonnon monimuotoisuusohjelma 2021-2030, ilmestyy 2021.
<https://www.tampere.fi/asuminen-ja-ymparisto/ymparisto-ja-luonto/luonnonsuojelu/luonnon-monimuotoisuusohjelma-2021-2030.html>

Viitattu 21.9.2020.

MaaRYL. Rakennustöiden yleiset laatuvaatimukset. Talonrakennuksen maatyöt. Rakennustieto Oy.

Pirkanmaan maakunnallisesti arvokkaat rakennetut ympäristöt
https://maakuntakaava2040.pirkanmaa.fi/sites/default/files/raku_27052016.pdf
Viitattu 21.9.2020.

Puiden istutus ja kaato rakennetuilla tonteilla -ohje
<https://www.tampere.fi/asuminen-ja-ymparisto/rakentaminen/rakennusvalvonta/lait-ja-ohjeet/puiden-istutus-ja-kaato.html>
Viitattu 21.9.2020.

Puiden taimilaatuvaatimukset. Viherympäristöliitto ry, julkaisu 65. 2019.

Puut ja monimuotoisuus -sivusto Puunhalauskampanjan verkkosivuilla.
<https://www.vyl.fi/alan-kehittaminen/teemavuodet-ja-kampanjat/puunhalausviikko/tietoa/puut-ja-monimuotoisuus/>
Viitattu 21.9.2020.

RT 99-11119. Historiallisten puistojen ja puutarhojen suojele, hoito ja kunnostus. Rakennustieto Oy.

Tampereen kantakaupungin avoimet maisematilat
<https://data.tampere.fi/data/fi/dataset/tampereen-avoimet-maisematilat>
Viitattu 21.9.2020.

Tampereen kantakaupungin hulevesiohjelma.
<https://www.tampere.fi/asuminen-ja-ymparisto/ymparisto-ja-luonto/julkaisut-ja-selvitykset/hulevesiohjelma.html>
Viitattu 21.9.2020.

Tampereen kaupunkiseudun kunnossapidon tehtäväkortit: 6400 Kasvillisuuden hoito.

Tampereen keskustan rakennettu kulttuuriympäristö 2012
https://www.tampere.fi/liitteet/r/6LdTsBNBI/Rakennettu_kulttuuriymparisto2012_raportti.pdf
Viitattu 21.9.2020.

Tampereen puistot 125 v. Toimittanut Eila Siitarinen. Tampereen kaupungin puistoyksikkö. 2000.
<https://www.tampere.fi/liitteet/5yCljF2Hf/puistohistoriikki.pdf>
Viitattu 21.9.2020.

Tampereen vieraslajilinjaus, ilmestyy 2021

Tampereen viherkerroinmenetelmä
<https://data.tampere.fi/data/fi/dataset/tampereen-viherkerroin>

Viitattu 21.9.2020.

Tampereen vihreä keskusta – Keskustan viherverkko ja sen kehittäminen.

https://www.tampere.fi/liitteet/t/w02tRvQI0/Tampereen_vihrea_kestusta.pdf

Viitattu 21.9.2020.

Tampereen kaupunkitilaohje, ilmestyy 2021.

Towards a common classification of ecosystem services. CICES-hankkeen verkkosivut.

<https://cices.eu/>

Viitattu 21.9.2020.

Työ kadulla tai muulla yleisellä alueella, määräykset ja ohjeet.

https://www.tampere.fi/tiedostot/k/yd39OTQTj/Katulupamaaraykset_ja_ehdot_1.6.2020.pdf

Viitattu 21.9.2020.

Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt. Museovirasto.

www.rky.fi

Viitattu 21.9.2020.

Vieraslajiportaali.

<http://vieraslajit.fi/>

Viitattu 21.9.2020.

Viheralueiden kunnossapidon yleinen työselostus VKT 2021. Viherympäristöliitto ry, ilmestyy 2021.

